

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**
№11 ЛІСТАПАД 1961
+ прил.

Гэтая пра камунарку

Словы Е. ЛОСЬ

Музыка У. АЛОУНІКАВА

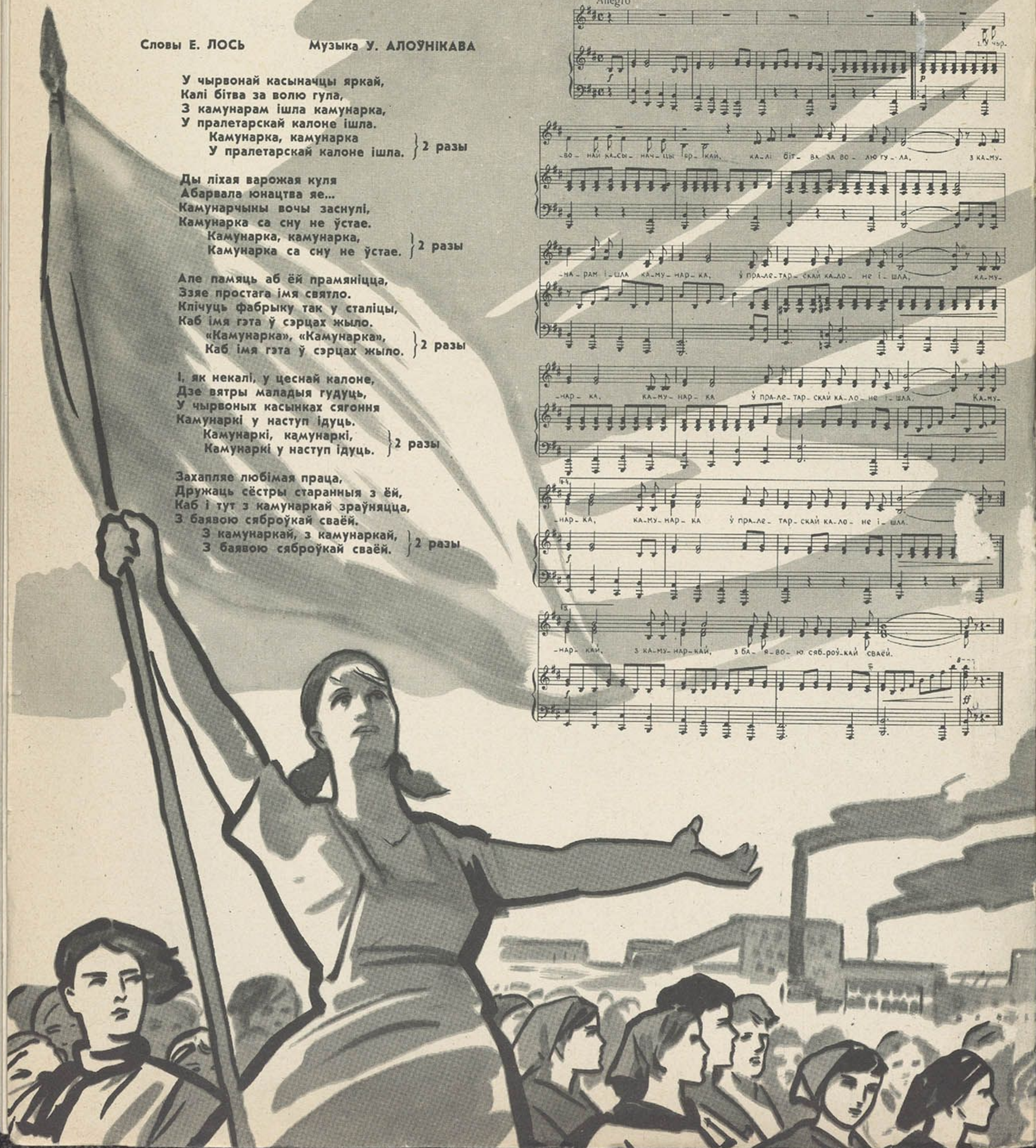
У чырвонай касыначцы яркай,
Калі бітва за волю гула,
З камунарам ішла камунарка,
У пралетарскай калоне ішла.
Камунарка, камунарка } 2 разы
У пралетарскай калоне ішла.

Ды ліхая варожая куля
Абарвала юнацтва яе...
Камунарчыны вочы заснулі,
Камунарка са сну не ўстае.
Камунарка, камунарка, } 2 разы
Камунарка са сну не ўстае.

Але памяць аб ёй прамяніцца,
Ззяе простага імя святло.
Клічуць фабрыку так у сталіцы,
Каб імя гэта ў сэрцах жыло.
«Камунарка», «Камунарка», } 2 разы
Каб імя гэта ў сэрцах жыло.

І, як некалі, у цеснай калоне,
Дзе вятры маладыя гудуць,
У чырвоных касынках сягоння
Камунаркі у наступ ідуць.
Камунаркі, камунаркі, } 2 разы
Камунаркі у наступ ідуць.

Захпляе любімая праца,
Дружаць сёстры старанныя з ёй,
Каб і тут з камунаркай зраўняцца,
З баявою сяброўкай сваёй.
З камунаркай, з камунаркай, } 2 разы
З баявою сяброўкай сваёй.

ПІСЬМО ДЭЛЕГАТА

ДАІ АГІЯ сябры, я думаю, вы зразумеете, як цяжка мне ўзяцца за перо. Столькі думак у галаве, так многа хочацца расказаць аб самай вялікай падзеі ў маім жыцці і ў жыцці ўсёй краіны — пра XXII з'езд нашай роднай партыі. Усе словы здаюцца мне бледнымі ў параўнанні з тым велізарным шчасцем, якое выпала на маю долю, — быць дэлегатам з'езду ленінскай партыі камуністаў, з'езду, які залатой старонкай увойдзе ў гісторыю.

...Я ўпершыню ў Маскве, упершыню хаджу па яе цудоўных вуліцах і шырокіх праспектах, люблюся ажурнымі вышыннымі будынкамі, старажытнай Краснай плошчай. Гляджу і не магу наглядзецца. Колькі разоў я ў думках і марах была тут. Вачэй не магла адарваць ад яркіх, як полымя, рубінавых зорак на вежах сівoga Крамля.

І вось я ў Крамлі, у Палацы з'ездаў. Многія дэлегаты і госці прыйшлі сюды задоўга да пачатку, напэўна як і я — баючыся спазніцца.

10 гадзін раніцы. З правых бакавых дзвярэй да стала прэзідыума ідуць кіраўнікі нашай партыі. Зала сустракае іх доўгімі апладысмантамі. З вялікай цікавасцю слухаюць дэлегаты і госці ўступную прамову Мікіты Сяргеевіча Хрушчова.

З'езд пачаў сваю работу.

Потым Мікіта Сяргеевіч выступіў са справаздачай Цэнтральнага Камітэта КПСС і з дакладам аб Праграме Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Ён вядзе слаўныя вынікі развіцця нашай краіны — проста і ясна гаворыць пра нашу светлую будучыню — камунізм. Я ўяўляю яе сабе, гэтую будучыню. Не толькі матэрыяльна жыццё палепшыцца: у нас будуць бясплатныя кватэры, бясплатны транспарт, бясплатныя абеды на рабоце, — зменяцца і людзі. Яны будуць жыць па новай, высакароднай маралі, яны культурна і духоўна вырастуць, яны будуць усебакова развітымі. Я сяджу ў зале, слухаю спакойны голас Мікіты Сяргеевіча і толькі цяпер мне становіцца ясным, якую велізарную барацьбу даваў яму вытрымаць з антыпартыйнай групай фракцыянераў, што выступала супраць генеральнай лініі партыі, супраціўлялася выкрыццю культу асобы Сталіна, баючыся выкрыцця асабістых злачынстваў.

Кожны дзень прыносяць новыя дакументы, новыя доказы антыпартыйнай дзейнасці Молатава, Малянова, Кагановіча і ўсіх фракцыянераў.

1937 год называюць у народзе чорным годам. Чорны смерч каціўся па ўсёй краіне, бушаваў ён і ў Беларусі.

Мы, дэлегаты з'езду, усе, як адзін, асудзілі дзейнасць антыпартыйнай групы. Не раз я думала: якой павінна быць моцная наша партыя, каб вось так адкрыта ўсяму свету расказаць пра ўсё тое, што было і што ніколі больш не паўтोरалася. Наша партыя зрабіла гэта, скінула цяжар, які перашкаджаў ісці нам уперад.

Да нас у Маскву, на з'езд прыехалі не толькі дэлегаты з усіх куткоў Савецкага Саюза. За гонар палічылі завітаць сюды прадстаўнікі камуністычных і рабочых партый усяго зямнога шара. Мы прынялі іх, як сваіх лепшых сяброў, бо ў нас адна мэта, адзінае жаданне — каб быў мір на зямлі, каб народы жылі свабодна і шчасліва.

Ніколі не забуду, як падумаўся на трыбуну Пальміра Тальяці. Старэнькі, палысёлы і сівы, ён абавіраўся на кіёк. Яму, напэўна, ужо цяжка хадзіць, а ён ехаў да нас з далёкай цёплай Італіі, каб прыняць удзел у рабоце нашага з'езду. Ён ішоў да трыбуны расправіўшы плечы, падняўшы высокую галаву. Ён вітаў з'езд ад імя мільёнаў італьянцаў, ён жадаў нам поспеху.

...Выступае Даларэс Ібаруры. Нашу Праграму яна называе «песняй жыцця і надзеі сусветнага пралетарыату». Яе словы: «гэта Праграма мае такое ж значэнне, як і «Камуністычны Маніфест» Маркса і Энгельса ў перыяд станаўлення капіталізму» зала сустракае дружнымі апладысмантамі.

Такія ж цёплыя словы мы чулі ад усіх гасцей. На з'ездзе было многа цудоўных, незабыўных сустрэч, цікавых знаёмстваў. Асабліва запомніліся мне знаёмствы з праслаўленым шахцёрам Мамаем, з пісьменнікамі Карнейчуком і Броўкам, з самым маладым камуністам на з'ездзе Германам Цітовым. У час перапынку мы, беларускія дэлегаты, запрасілі яго да сябе. Ён прыйшоў, прыгожы і сціплы юнак. Мы ўважліва ўглядаліся ў яго твар, шукаючы штосьці асаблівае. Здавалася, ён павінен быць не такім, як усе, чалавек, які адважыўся падняцца ў космас, які бачыў зямны шар, зрабіў самае далёкае ў свеце падарожжа — столькі разоў абляцеўшы вакол Зямлі... І, нібы здагадаўшыся пра нашы думкі, ён сказаў:

— Чэснае слова, я такі ж, як і вы, зусім звычайны. Проста савецкі чалавек.

З неаслабнай цікавасцю за работай з'езду сочаць масквічы. Яны арганізуюць сустрэчы з дэлегатамі, расказваюць аб сваіх поспехах, дасягнутых у гонар з'езду. Мне падабаюцца гэтыя сустрэчы, шчырыя, сяброўскія. Адна з іх асабліва запомнілася мне — сустрэча з радыстамі. Гэта было ў Падмаскоўі. Разам са мной паехалі ткачы Мінскага тонкасуконнага камбіната Лазарэнка і шліфавальшчыца падшпіннікавага завода Бурая.

Радысты засыпалі нас пытаннямі. Я расказвала пра свой завод, яго дасягненні, пра нашы працоўныя поспехі.

...Гэта пісьмо я пішу яшчэ з Масквы, калі з'езд не закончыў сваю работу.

Вечар. Масква запальвае мора агнёў. Яны пераліваюцца, мільгаюць, то затухаюць, то ўспыхваюць з новай сілай. Яна цудоўная ў гэты час — наша сталіца.

І хоць на вуліцы кастрычнік, асенні вечер сарваў з дрэў апошняе жоўтае лісце, на сэрцы ў мяне вясна!

Вясна таму, што заўтра я буду галасаваць за вясну нашай краіны — за Праграму пабудовы камунізма;

Вясна таму, што я жыў у асаблівы час, калі мары чалавека абавязкова здзяйсняюцца;

Вясна таму, што я — у радах Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, магутнай партыі, якая ўзяла на сябе вялікую ношу, прыняла высокую адказнасць за лёс краіны, за будучае народа. І гэтая ноша аказалася ёй на плячы. Партыя Леніна вядзе нас ад перамогі да перамогі.

А. К. ГРЫНЕВІЧ,

майстар Мінскага радыёзавода, дэлегат XXII з'езду КПСС.

КАМБІНАТ І ЯГО ЛЮДЗІ

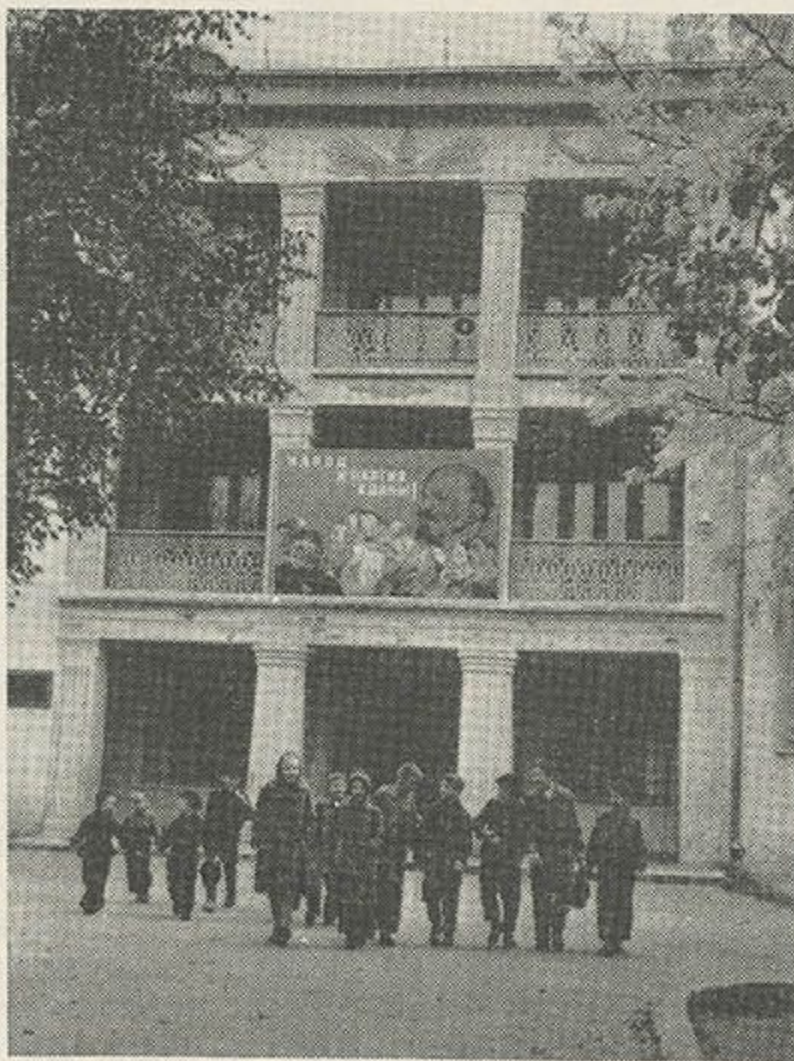
XXII з'езд нашай партыі... З нецярплівасцю мы чакалі дзень яго адкрыцця. І не толькі мы, камуністы, але і беспартыйныя, усе, хто лічыць партыю сваёй, роднай, чыё жыццё непадзельна звязана з партыяй, хаця яны ля сэрца і не носяць маленькай чырвонай кніжачкі. Але душой, сэрцам, розумам, сваімі справамі яны — з камуністамі.

Мне выпала асаблівае шчасце — быць дэлегатам гэтага гістарычнага з'езду. Сядзячы ў крамлёўскай зале, слухаючы выступленні прамойцаў, я думала аб нашай вялікай Радзіме, якая прыслала сваіх сыноў і дачок на з'езд, і сэрца маё поўнілася гордасцю: дзе яшчэ, у якой краіне вось так могуць сабрацца простыя людзі, каб разам вырашаць дзяржаўныя і палітычныя справы.

Мы любім марыць, але сапраўдную радасць пазнаём, калі мара ажыццяўляецца. Вось такую сапраўдную радасць, якая выклікае душэўны ўздых, добрую гордасць, ясную ўпэўненасць у блізкасці камунізма, адчувалі мы, дэлегаты з'езду, слухаючы даклады Мікіты Сяргеевіча Хрушчова.

Новая Праграма партыі раскрыла перад намі захапляючыя перспектывы светлага заўтра, паставіла канкрэтныя задачы нашага штодзённага жыцця. Ясна бачыць гэтыя перспектывы, добра ведаць сваё месца ў барацьбе за камунізм павінен зараз кожны камуніст, кожны савецкі чалавек.

Партыя ўрачыста абвясціла, што «цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме».

Вялікія клопаты праяўляюцца аб дзеях рабочых ільнокамбіната. Колькі новых уражанняў, смелых мар і задум выносіць дзетвара ў жыццё пасля наведання дзіцячага Дома культуры.

Працоўныя нашай Радзімы бязмежна вераць кожнаму слову сваёй партыі. Наш народ ішоў за партыяй у цяжкі 1905 год, рушыў на штурм Зімяга ў 1917 г., вынес на сваіх плячах усе цяжкасці другой сусветнай вайны і зараз перамаганосна ідзе па шляху да камунізма. Гістарычны з'езд савецкія людзі сустракалі працоўнымі падарункамі.

Калектыў Аршанскага ільнокамбіната таксама свае сацыялістычныя абавязацельствы, прынятыя ў гонар XXII з'езду КПСС і XXV з'езду Кампартыі Беларусі, выканаў датэрмінова. Звыш плана за кошт сэканомленай сыравіны мы выпрацавалі на тры мільёны рублёў прадукцыі. Упершыню ў рэспубліцы наш камбінат асвоіў масавы выпуск ільняных жакардавых тканін. Гонар камбіната — яго людзі. Больш пяцісот рабочых працуюць ужо ў лік чацвёртага года сямігодкі.

Ткачыха-шасцістаночніца, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Ганна Якаўлеўна Лузгіна добра ведае станкі, на якіх працуе, строга захоўвае тэхналогію і, прымяняючы перадавыя прыёмы пра-

цы, дабіваецца выдатных поспехаў. Кожны месяц Ганна Якаўлеўна перавыконвае сваё вытворчае заданне. Суравізна, якая сыходзіць з яе станкоў, прымаецца толькі першым гатункам.

XXII з'езд нашай роднай партыі яна сустрэла выдатным падарункам — датэрмінова выканала трохгадовае заданне. З пачатку сямігодкі яна саткала больш 18 тысяч метраў звышпланавай суравізны.

Не адстае ад Ганны Якаўлеўны і прадзільшчыца Надзея Філіпаўна Дашкевіч, ударніца камуністычнай працы. Больш дваццаці год працуе яна на камбінаце, узнагароджана ордэнам Леніна і ахвотна дзеліцца з навічкамі сакрэтамі свайго майстэрства.

Надзея Філіпаўна — член фабкома, старшыня жыллёва-бытавой камісіі прадзільнай вытворчасці, дэпутат Віцебскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных.

У лік чацвёртага года сямігодкі працуюць швачка Вера Аўтушонак, памочнік майстра ткацкага цэха Соф'я Бараўнёва і многія, многія іншыя.

Камбінат наш змагаецца за права называцца калектывам камуністычнай працы.

У нас працуе шмат камуністаў. Партыйная арганізацыя камбіната налічвае ў сваіх радах 415 членаў і кандыдатаў у члены КПСС, і рады яе ўвесь час папаўняюцца за лік лепшых людзей. Нядаўна былі прыняты ў партыю лепшыя рацыяналізатары тт. Клімаў, Клімянкоў, электрык Акулёнак, майстар змены Шыбанова, шліхтавальшчыца Шапрунова, яна ж брыгадзір брыгады камуністычнай працы, Маханькова, цяпер вылучаная на пасаду намесніка дырэктара.

2 Начальнік прадзільнага цэха камуністка Клаўдзія Аляксееўна Нікуліна (справа) правярае работу матальшчыцы Марыі Ключнікавай.

І тара, Галаганава, рэкамендаваная партыйнай арганізацыяй на пасаду загадчыцы прадзільнай вытворчасці.

На гарадской дошцы Гонару можна ўбачыць партрэты лепшых работніц нашага камбіната. Сярод іх партрэты членаў брыгады камуністычнай працы роўначніц — брыгадзір Е. Навічына, гэта брыгада адной з першых на камбінаце заваявала ганаровае званне, брыгад шліхтавальшчыц — брыгадзір С. Шапрунова, ткачых — брыгадзір С. Бараўнёва.

Партыйны камітэт прыцягвае да грамадскай работы і беспартыйны актыў. Гэта дае магчымасць яшчэ глыбей унікаць у жыццё вытворчасці, ускрываць наяўныя недахопы, сачыць за ростам беспартыйнага актыву.

На камбінат, асабліва ў канцы 1960 і пачатку 1961 гг., прыбыло шмат маладых спецыялістаў. Яны кіравалі гурткамі канкрэтнай эканомікі, праводзілі лекцыі і даклады. Пры камітэце камсамола была арганізавана спецыяльная лектарская група з маладых спецыялістаў.

На камбінаце 80% працуючых — жанчыны. Партыйная арганізацыя сумесна з прафсаюзнай арганізацыяй і адміністрацыяй камбіната робіць усё для таго, каб палепшыць і палегчыць умовы для нашых жанчын.

У студзені гэтага года ўведзен у эксплуатацыю дзіцячы Дом культуры. Жанчына-маці будзе цяпер спакойна працаваць, ведаючы, што яе дзіця занята карыснай справай.

Хутка мы адкрыем дзіцячую бальніцу. У наступным годзе бесперапынна будзе працаваць філіял прафілакторыя ў лесе на беразе Дняпра.

Усе мы добра разумеем, што ажыццяўленне новай Праграмы і Статута КПСС патрабуе ад кожнага камуніста, кожнага савецкага грамадзяніна ўпартай працы, настойлівасці і актыўнага ўдзелу ў штодзённым жыцці нашага грамадства.

Калектыў Аршанскага камбіната да працоўнага подзвігу гатовы.

Н. М. СМАЛЯКОВА,

сакратар партыйнага камітэта ільнокамбіната.

Ткачыха Галіна
Прончанкава пры-
ехала працаваць
на Аршанскі кам-
бінат са Смаленска.

Фота
П. Нікіціна.

Яны з брыгады камуністычнай працы (злева направа): камуністка Ганна Гнілеўская, Ала Асомава і брыгадзір Соф'я Шапрунова.

Пятрусь БРОЎКА

ЗА НАСТУПНЫМІ ГАДАМІ

Дзень за днём і дні за днямі
Усё жыццё пераіначаць.
За наступнымі гадамі
Што я сэрцам чую, бачу —

Грамаду людзей шчаслівых,
Болей звонкі ў песнях голас,
Бег матораў больш руплівы,
Найспарнейшы хлебны колас.

Гарадоў дзівосных аркі —
У зялёным буйным лісці,
Неба сіні самай яркай
І ваду яшчэ празрысцей.

Дрэвы ў самым буйным цвеце,
Кветкі, быццам зоры тыя,
І галоўнейшае ў свеце —
Душы светлыя людскія.

Дзень за днём і дні за днямі
Здабываць мы будзем самі
Нашу радасць у паходзе,
Бо нішто так не прыходзіць.

Хтосьці зробіць дом на славу,
Хтосьці даль нябёс падлічыць,
Хтось даб'ецца лепшых сплаваў,
А хтось зерне павялічыць.

Хопіць працы і клапаў
Збудавацца адмыслова,
Будзе кожнаму работа,
Мне ж — шукаць такое слова,

Каб яно свяціла ўночы,
Каб яго як сустракалі —
У людзей гарэлі вочы
І каб сэрцы ўсіх спявалі.

АЛЯКСАНДР Сямёнавіч Мацюшка толькі што вярнуўся з Гродзенскага сельскагаспадарчага інстытута, дзе ён вучыўся на курсах.

— Вось што, Ольга, — сказаў ён сваёй жонцы, якую нядаўна праўленне сельгасарцелі імя Ламаносава назначыла звеннявой, — цукровыя буракі будзем садзіць па глебе, глыбока ўзаранай. Так раілі нам, брыгадзірам, вучоныя.

— Глядзі ж толькі, каб гэтае глыбокае ворыва потым не падвяло нас, — адказала жанчына. — За цукровыя буракі мы ўпершыню ў раёне ўзяліся. Калі падвядзем, сорамна будзе.

Спачатку Аляксандр Сямёнавіч адвёў пад цукровыя буракі невялікі ўчастак — усяго пяць гектараў. Але землі падбраў самыя лепшыя. Нягледзячы на тое, што папярэднікам было бульбянішча, сюды ўнеслі яшчэ па тон 35—40 гною. Члены звяна на чале з Ольгай Канстанцінаўнай дружна ўзяліся за работу. Сяўбу правялі своєчасова і з тымі ж аграгатамі, якія рэкамендаваў ім брыгадзір.

Усходы паявіліся добрыя. Калгасніцы з раніцы да позняга вечара прападалі на зялёных плантацыях. Праполвалі, падкармливалі пасевы. Ніводнага каліва пустазелля нельга было знайсці на ўчастку.

— Ты, Канстанцінаўна, напэўна, у сваёй кватэры такой чысціні не дамагаешся, як тут, на пасевах, — жартавалі аднасьляччаныя.

Хутка міналі дні. Надышла пара ўбіраць ураджай. І тут засмуцілася Ольга Мацюшка.

— Столькі ўгнаенняў далі, так даглядалі пасевы, а цукровых буракоў атрымалі мала, — гаварыла мужу звеннявая. — Хіба 180 цэнтнераў — гэта паказчык?! Людзі па 400—500 цэнтнераў атрымліваюць з гектара, а мы... Абнясаліся мы з табой на ўвесь раён.

— Аднойчы Канстанцінаўна вярталася з работы дадому. — Дзе тут жыве звеннявая Ольга Мацюшка? — звярнуўся да яе незнаёмы чалавек.

— Я — Ольга Мацюшка. А што?

— Вось і добра. Я з абласной газеты, хачу напісаць пра поспехі вашага звяна.

— А божа ж мой, якія ж гэта поспехі! — запярэчыла Канстанцінаўна.

— А ў нашай вобласці пакуль такіх паказчыкаў мала, — растлумачыў жанчыне журналіст.

Праз некаторы час у друку з'явіўся вялікі артыкул і здымак звеннявой. На сяле ганарыліся поспехамі Ольгі Мацюшка і яе сябровак.

— Бачыш, пра цябе нават у газеце напісалі, — сказаў жонцы Аляксандр Сямёнавіч, — а плакала, што ўраджай нізкі. Вось цяпер пастарайся апраўдаць гэтую славу.

І буракаводы не падводзілі. З кожным годам яны дамагаліся ўсё лепшых і лепшых вынікаў.

...Прышло пісьмо ад сына. Сямён пісаў, што вучоба ў Пінскім гідратэхнікуме ідзе паспяхова, што жыве ён добра. Чытаючы пісьмо сына, Канстанцінаўна ўспомніла сваё мінулае жыццё. З дзяцінства ёй давялося батрачыць, дзень і ноч працаваць на памешчыкаў і кулакоў, каб зарабіць кавалак хлеба. У маладосці не знасіла ніводнай крамай суценкі. Заўсёды хадзіла ва ўсім саматканым...

А пры Савецкай уладзе яна стала паважаным чалавекам. Яе выбралі дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, прынялі ў рады Камуністычнай партыі, узнагародзілі яе і мужа ордэнамі «Знак Пашаны», Ганаровай граматай Вяр-

КАНСТАНЦІНАЎНА

хоўнага Савета БССР. Дзеці вучацца. У доме поўны дастаток.

Адклаўшы ўбок пісьмо, жанчына падышла да радыёпрыёмніка і ўключыла яго. І калі пачула словы дыктара, не паверыла... Ён гаварыў пра поспехі яе звяна.

— Марыя, толькі вось па радыё перадалі і тваё прозвішча, — сказала гаспадыня дома, калі парог пераступіла пажылая калгасніца Равінская.

— Ой, ты, мабыць, не дачула, Канстанцінаўна, чаму гэта пра мяне павінны гаварыць? — адказала ўвайшоўшая.

— Як чаму? Добра працуеш, таму і гавораць.

— А я да цябе зараз не як да звеннявой, а як да дэпутата, — сказала жанчына. — Дапамажы шыферу дастаць на дом, гэта ж дах у мяне ўвесь на дзірках.

...Ціхі асенні вечар. Аляксандр Сямёнавіч з жонкай ішлі дадому з кіно. Пасля мастацкага фільма яны прагледзелі новы сельскагаспадарчы. Паказвалі, як адно ўкраінскае звяно з году ў год вырошчвае на вялікіх плошчах высокія ўраджаі цукровых буракоў, ільну, кукурузы.

— А што калі і мы возьмемся за вырошчванне не толькі цукровых буракоў, але і ільну, і кукурузы? — сказала мужу Ольга Канстанцінаўна.

— Ну што ж, паспрабуйце. Справа добрая, — адказаў брыгадзір Мацюшка.

Слова сваё жанчына стрымала. Яе звяно стала комплексным. Звеннявая ўзялася за вывучэнне аграгатамі, вопыту перадавікоў. Прачытаўшы аднойчы артыкул у газеце «Сельскае жыццё» звеннявой з Літвы, яна сказала мужу:

— Вось паглядзі, Аляксандр, па чым людзі лён сеюць. Па абложных землях. І ўраджаі атрымліваюць добрыя. А ты ўсё стараешся размясціць лён на бульбянішчу. А гэтых папярэднікаў не на ўсё хапае. Кукурузу — па бульбянішчу, цукровыя буракі — таксама.

— Правільна гаворыш, Ольга, — згадзіўся брыгадзір. — У нас таксама шмат аблогаў, але ж адразу іх не апрацуеш.

Звеннявая вырашыла пагаварыць са старшынёй сельгасарцелі Коктышам. Юрый Юрэвіч спачатку не згаджаўся, казаў, што няма тэхнікі на ўздым нявыкарыстаных зямель. Але звеннявая была настойлівай, і яму давялося адступіць.

І вось на абложных землях загулі трактары... Дзесяткі гектараў дзірванаў зачарнеліся свежым зяблівам.

— Вось тут і будзе ў нас лён, — сказала Канстанцінаўна старшыні калгаса.

З таго часу, як звяно Ольгі Мацюшка стала комплексным, работы прыбавілася. Але калгасніцы працавалі шчыра. Своєчасова правялі сяўбу, своєчасова прапалолі і падкармілі пасевы цукровых буракоў, ільну, кукурузы.

Праца членаў звяна не прапала дарэмна. З кожнага гектара яны атрымалі 450 цэнтнераў цукровых буракоў. На славу выраі і лён. 18 гектараў яго пасеваў далі калгасу 720 тысяч рублёў.

Зусім нядаўна новая, вялікая радасць напаткала Ольгу Мацюшка: яна была дэлегатом XXII з'езду партыі.

М. ДРОБЫШ

Брэсцкая вобласць,
Ляхавічы.

У ІМЯ ЧАЛАВЕКА!

КАСТРЫЧНІК тысяча дзе-
вяцьсот шэсцьдзсят перша-
га года! Ён надоўга запо-
ніцца нам, савецкім людзям. За-
помніцца выдатнай падзеяй у жыц-
ці краіны — гістарычным XXII з'ез-
дам Камуністычнай партыі Савец-
кага Саюза. Усе мы з прагнасцю
слухалі і чыталі даклады Мікіты
Сяргеевіча Хрушчова, выступленні
дэлегатаў і гасцей з'езду. Да Ма-
сквы, да новага Крамлёўскага Па-
лаца з'ездаў былі звернуты по-
зіркі ўсяго чалавецтва. Тут сабра-
ліся прадстаўнікі дзесяцімільённай
арміі камуністаў, партыі, якая
з'яўляецца розумам, гонарам і сум-
леннем нашай эпохі.

З'езд прыняў новую Прагра-
му — Праграму пабудовы камуні-
стычнага грамадства. На нашых
вачах становіцца явай шматвяко-
вая мара чалавецтва, і якое шчас-
це, што ажыццяўленне гэтай мары
выпала на долю савецкага народа.

Кожнае слова Праграмы прасяк-
нута найвялікшымі клопатамі аб
чалавеку. Усё ў імя чалавека, на
карысць чалавека. Партыя ста-
віць задачу, за будучае дваццаці-
годдзе дасягнуць самага высокага
ў свеце ўзроўню жыцця народа,
стварыць багацце матэрыяльных
і культурных даброт. І мы добра
ведаем, што так яно і будзе. Да
многіх сацыяльных даброт, якія
шчодра прадастаўлены Савецкай
уладай, мы даўно прызвычаліся.
Захварэе чалавек і яму аказваецца
бясплатная медыцынская дапамога
дома і ў бальніцы. Яго бясплатна
пракансультуе самы лепшы спе-
цыяліст. Нам гэта здаецца само
сабой зразумелым, а ў такой краі-
не, як Злучаныя Штаты Амерыкі,
дзе правіцелі любяць пахваляцца
«высокім узроўнем дабрабыту»,
толькі за 1960 год амерыканскі
народ выдаткаваў каля 20 мільяр-
даў долараў на медыцынскае аб-
слугоўванне. Я чытала пра гэта ў
дакладзе М. С. Хрушчова на з'ез-
дзе і ўспомніла такі факт. У міну-
лым годзе ў Мінску адна амеры-
канская турыстка захварэла на за-
паленне лёгкіх. Яе паклалі ў баль-
ніцу, аказалі неабходную медыцын-
скую дапамогу, забяспечылі догля-
дам і харчаваннем. Цяжка было па-
верыць проста амерыканцы, што
за ўсё гэта не трэба плаціць, што
бальніцы ў нас поўнасцю знахо-
дзяцца на дзяржаўным утрыманні.

«Сацыялістычная дзяржава —
адзіная дзяржава, якая бярэ на
сябе клопаты аб ахове і пастаян-
ным паляпшэнні здароўя ўсяго на-

У 28-й гомельскай сярэдняй політэхнічнай школе працуе настаўніцай гісторыі Ганна Раманаўна Ведзянеева. У калектыве яна карыстаецца вялікай павагай. Яе дачка Іна працуе ў гэтай жа школе і таксама настаўніцай, а малодшая Ніна — студэнтка Беларускага інстытута інжынераў чыгуначнага транспарту. Абласная партыйная канферэнцыя выбрала Ганну Раманаўну дэлегаткай XXII з'езду КПСС.

На здымку: Ніна віншуе маці з выбраннем яе дэлегаткай на XXII з'езд партыі.
Фота М. Тодарава.

сельніцтва», — гаворыцца ў Пра-
граме КПСС.

Вельмі важнае значэнне ў спра-
ве аховы здароўя народа будзе
мець задавальненне патрэб на-
сельніцтва ў самым высакаякас-
ным і разнастайным харчаванні.
За 20 год будзе вырашана самая
вострая праблема ўздыму дабрабы-
ту савецкага народа — жыллёвая;

ажыццёвіцца шырокая праграма
камуністычнага будаўніцтва і доб-
раўпарадкавання гарадоў і рабочых
пасёлкаў, уключаючы іх азелянен-
не, абвадненне, рашучую бараць-
бу з забруджаннем паветра, глебы
і вадаёмаў. Гэта забяспечыць да-
лейшае аздараўленне ўмоў жыцця.

Прадугледжваецца правядзенне
шырокіх мерапрыемстваў па ства-

Цудоўны падарунак — новы дзіцячы сад і яслі атрымалі дзеці рабочых мінскай абутковай фабрыкі імя М. І. Калініна.
У пакоі для гульні кожны можа знайсці заняткаў, які яму падабаецца.

рэнню найбольш спрыяльных умоў працы і адпачынку насельніцтва — скарачэнне рабочага дня, ліквідацыя начных змен, укараненне на ўсіх прадпрыемствах сучасных сродкаў тэхнікі бяспекі і забеспячэнне санітарна-гігіенічных умоў, якія ліквідуюць вытворчы траўматызм і прафесіянальныя захворванні.

Праграма КПСС намячае правядзенне мер, накіраваных на прадукцыйнае хвароб, рашучае зніжэнне захворваемасці, далейшае павелічэнне працягласці жыцця.

У нашай краіне створана самая сучасная сістэма аховы здароўя і працы насельніцтва. Упершыню ставіцца задача — поўнасьцю задаволіць патрэбу гарадскога і сельскага насельніцтва ва ўсіх відах высокакваліфікаванага медыцынскага абслугоўвання.

У Беларусі, якая была да Кастрычніцкай рэвалюцыі адсталай ускраінай царскай Расіі, медыцынская дапамога насельніцтву знаходзілася на вельмі нізкім узроўні. Дастаткова ўспомніць, што ў дарэвалюцыйнай Беларусі налічвалася ўсяго 680 урачоў і 1 580 сярэдніх медыцынскіх работнікаў.

А цяпер у нашай рэспубліцы працуе 11 788 урачоў, 1 729 зубных урачоў і звыш 44 тысяч сярэдніх медыцынскіх работнікаў. Тры медыцынскія інстытуты і 14 медыцынскіх вучылішч рыхтуюць кадры спецыялістаў.

У кожным раёне ёсць раённая бальніца, якая мае ўрачоў па ўсіх спецыяльнасцях, неабходнае абсталяванне для аказання кваліфікава-

най дапамогі. Усё гэта становіцца адбілася на здароўі і працягласці жыцця насельніцтва. Агульная смяротнасць насельніцтва ў Беларусі знізілася амаль у тры разы ў параўнанні з 1913 годам і цяпер яна ў паўтара раза ніжэй, чым у ЗША, Англіі, Францыі. Натуральны прырост насельніцтва значна вышэй, чым у развітых капіталістычных краінах. Хіба ж гэта не лепшае сведчанне пераваг сацыялістычнай сістэмы?

За два дзесяцігоддзі ў Беларусі будзе пабудавана бальніц у 2,5 раза больш, чым іх ёсць зараз, санаторыяў — у 5 разоў, колькасць урачоў павялічыцца ў 2,5 раза.

Праграма партыі прадугледжвае значнае паліпшэнне сацыяльна-бытавых умоў для таго, каб жанчына магла спалучаць шчаслівае мацярынства з усё больш актыўным і творчым удзелам у грамадскай дзейнасці, у занятках навукі і мастацтвам. Жанчынам будуць прадастаўляцца адносна больш лёгкія і ў той жа час дастаткова аплатаемыя работы. Павялічыцца працягласць водпуску па цяжарнасці, будуць створаны ўсе ўмовы палегчання працы ў хатняй гаспадарцы. Зусім бясплатным будзе ўтрыманне дзяцей у дзіцячых установах і школах-інтэрнатах.

Як жа не радавацца гэтаму, як жа не адчуваць прыліву новых сіл, энергіі, натхнення! У творчай працы, пастаяннай вучобе, актыўнай грамадскай дзейнасці, у выхаванні дзяцей мы, жанчыны, бачым радасць жыцця.

Ці магла я, дачка простага чыгуначнага рабочага станцыі Мінск-

пасажырскай, калі-небудзь марыць пра тое, што зараз маю? Страціўшы бацьку ў першую імперыялістычную вайну, мне давялося рана пайсці працаваць. У працы мацнела і расло ўсведамленне неабходнасці вучыцца. Працавала і вучылася. Неўзабаве маё майма збылася — я стала ўрачом. Людзі даверылі мне самае каштоўнае — сваё здароўе. Чорныя дні вайны перапынілі наша шчаслівае жыццё. Ледзь удалося выратаваць малышоў-сыноў. Цяпер мае «хлопчункі» ўжо скончылі інстытут і працуюць.

Я выбрана дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР; я, жанчына, працую намеснікам міністра аховы здароўя БССР. Дзе і калі гэта было магчыма раней? Дзе, у якой яшчэ краіне гэта магчыма зараз?

Думаю аб маёй роднай краіне, аб тым жыцці, якое будзе праз дзесяць, дваццаць год, і радасна б'ецца сэрца. Мы, савецкія людзі, з'яўляемся першаадкрывальнікамі камунізму, яго піянерамі. Якое гэта вялікае шчасце! І тут жа прыходзіць думка: трэба працаваць яшчэ лепш, трэба, каб на зямлі быў мір.

М. ТУР,

намеснік міністра аховы здароўя БССР.

Ад усяго сэрца

Я хачу сказаць словы ўдзячнасці нашым савецкім урачам, якія выратавалі жыццё мне і майму сыну.

У мінулым годзе ў мяне цяжка захварэў старэйшы сын, сямігадовы хлопчык. Ён доўга ляжаў у дзіцячай бальніцы 5-га аб'яднання, што размешчана недалёка ад падшыпнікавага завода.

Мы з мужам працуем, нам было вельмі цяжка. У мяне не было ніякай надзеі на жыццё сына. Але з рук смерці яго вырвалі нашы цудоўныя ўрачы, чулыя і клапацілівыя. Таісія Сямёнаўна Малчан, Вера Цярэнцьеўна Лесарова і Рыма Лазараўна Шэхцер. Гэта яны вылечылі і выхадзілі яго. Калі надзея, здавалася, зусім пакідала мяне, яны праводзілі ля пасцелі майго сына дні і ночы, змагаліся і перамаглі. І вось надыйшоў доўгачаканы дзень, Лёня стаў на ногі, вярнуўся дамоў. Але і дома ўрачы працягвалі сачыць за яго здароўем, а летам бальніца выдзеліла Лёню пущэўку на лячэнне ў санаторый.

Лёня паправіўся і цяпер вучыцца ў школе.

У народзе гавораць: ідзе бяда — адчыняй вароты. Толькі паправіўся Лёня — захварэла я. Мне зрабілі аперацыю. Рабіла яе мне ўрач 3-й клінічнай бальніцы гінекалагічнага аддзялення — урач з залатымі рукамі — Браніслава Акімаўна Шуваева. Ад усяго сэрца пішу гэтыя словы ўдзячнасці ўрачам.

Т. А. БІЧЫК

г. Мінск.

Захварэў чалавек. Яму тэрмінова неабходна кансультацыя высокакваліфікаванага ўрача-спецыяліста. І тут на дапамогу прыходзіць санітарная авіяцыя. Урач Зінаіда Іванаўна Харош вылятае з Мінска ў Мазыр да хворага. Вядзе самалёт лётчык Канстанцін Замасцянін.

ТАК І ТРЭБА ЖЫЦЬ

КЛАДКА вуглоў—складаная і адказная работа, і даручаецца яна найбольш вопытным мулярам. Таму новы брыгадзір будаўнічай брыгады В. Хілько пры першым жа знаёмстве з рабочымі запытаў:

— А хто з вас, хлопцы, на вуглах стаіць?

— Там у нас не толькі хлопцы, але і дзяўчаты ёсць!—адклікнуўся вясёлы рыжавалосы хлопец. — Люба Васілеўская заўсёды на кладцы вуглоў.

Хілько са скрытым недавер'ем паглядзеў на маладую жанчыну ў мужчынскіх ватовых штанах, фуфайцы і шапцы-вуханцы з завязанымі назад вушамі. Невысокая, з абветраным тварам і адкрытай, даверлівай усмешкай, яна ў сваім рабочым убранні была вельмі падобнай на рамесніка-падлетка. «Ну і муляр!—падумаў Хілько.—Не маглі пажылога, вопытнага чалавека паставіць на такую работу...»

Аднак хутка ён перамяніў сваю думку аб Любе. Назіраючы, як хутка і ўмела ўкладвае яна цагліну за цаглінай, брыгадзір аднойчы не ўцярапеў і запытаў яе:

— Скажы, Люба, хто цябе навучыў гэтаму?

— Чаму? Цагліны класці?

— Ды не, наогул—вось так працаваць, — няўмела вытлумачыў ён тое, што яго здзівіла.

— А-а! Людзі навучылі, — усміхнулася яна.—Я з дзяцінства прывыкла да работы...

Дзяцінства! Яно не было для Любы шчаслівым і бязвоблачным. Расла яна ў вялікай і беднай сялянскай сям'і, і

ўзрост яе вызначаўся з сялянскага пункту гледжання:

— Падрасла дзяўчына, пара ўжо ёй кароў пасвіць.

А праз некалькі год:

— Трэба табе, Люба, на полі маці замяніць...

Так з малых год увайшла Люба ў нескладаную, але цяжкую сельскую работу. Але вось памёрла маці, бацька ажаніўся другі раз, і ў сям'і стала неяк няўтульна, быццам разам з маці з дому вынеслі і цяпло бацькоўскага ачага. У Любы на руках застаўся малодшы брат—яму ў той час ледзь споўніўся год. Прышлося кінуць школу. Так закончылася для яе дзяцінства, кароткае, але па-свойму чымсьці дарагое і незабыўнае.

...Ішлі гады. Зніклі з беларускай зямлі яснавяльможныя паны, адгрымела суровая Айчынная вайна. Сталі ажываць здратаваныя танкамі палі. Падымаліся з руін разбураныя заводы і фабрыкі, узнімаліся новыя. Пачалася вялікая будоўля і на Свідзельшчыне—узводзіўся першы беларускі цукровы завод. Многія хлопцы і дзяўчаты з навакольных вёсак пайшлі туды працаваць. Пайшла і Люба. Хоць і стамлялася за дзень, хоць і страшнавата было вечарам адной ісці праз лес, аднак штодзённа хадзіла начаваць дадому. Праўда, на будоўлі быў інтэрнат, але хто ж яго ведае, як туды папасці, ды і ці будзе ёй там лепей? Усё ж такі інтэрнат—не свой дом. Толькі месяцы праз тры, асвоіўшыся з работай і пазнаёміўшыся з дзяўчатамі, яна перайшла ў інтэрнат.

Люба з дзяцінства цягнулася да людзей, як быццам баялася застацца адна. Таму яна хутка пасябрала з суседкамі па пакою. Сярод іх ёй асабліва прыйшлася па душы Галя Бохан, разумная і развітая дзяўчына. Да яе і прывязалася Люба ўсім сваім сэрцам, па-дзіцячаму даверлівым і чулым.

Лёгка становіцца жыць на свеце, калі побач з табою ёсць чалавек, у якім бачыш узор, у якога верыш. Такім узорам для Любы стала яе сяброўка. Галя апрадалася скрамней за іншых. Нічога асаблівага не было і ў ёй самой: звычайныя кірпаносы твар, ільняныя валасы, вялікія, прывычныя да працы рукі. Але калі гэтая дзяўчына працавала, яна ўся неяк змянялася. У такія минуты яна здавалася Любе прыгажэй за ўсіх. Гледзячы на яе, Люба

зразумела, што працаваць трэба не толькі дзеля «сукенак», што не толькі прыгожыя ўбранні вылучаюць чалавека сярод людзей. І яна старалася браць прыклад з Галі ва ўсім: працавала нароўні з ёй, апрадалася проста, але заўсёды чыста, захаплялася кнігамі. Добра выкананая работа выклікала цяпер у яе глыбокае ўнутранае задавальненне, спакойную радасць працаўніка, які ўбачыў вынікі сваёй нялёгкай работы.

Любе даўно падабалася прафесія муляра. Ёй вельмі хацелася самой будаваць дамы. У яе марах гэта было прыгожае, трывалае, напоўненае сонечным святлом жыллё, якое прыносіць людзям радасць і шчасце. Але мара заставалася мара, а Люба ўсё не адважвалася звярнуцца да майстра—саромелася, як бы не падумаў, што ўцякае ад цяжкай працы, ды і баялася, што адмовіць. Дапамагла ёй яе размова са старым Якубам, чыгуначным абходчыкам. Ідучы ў суботу дамоў, сустрэла яна яго на пераездзе, прывіталася.

— Ну, дзе працуеш? — запытаў абходчык.

— На будоўлі! — горда адказала Люба.

— А што робіш? Напэўна цэглу носіш! — сказаў ён.

Яго словы закранулі самалюбства дзяўчыны. «Падумаеш! — пакрыўдзілася яна. — Яшчэ насміхаецца...»

У панядзелак Люба папрасілася паставіць яе вучаніцай да муляра або тынкоўшчыка.

— Мулярам яшчэ будзеш, — адказаў ёй майстар, — а зараз ідзі павучыся тынкаваць.

Кожную раніцу Люба нарыхтоўвала раствор, падносила яго на кладку, а затым становілася тынкаваць побач з пажылым рабочым, які вучыў яе свайму рамяству проста і нешматслоўна: «Глядзі і рабі, як я. Што не зразумееш — пытай». Люба старанна, хоць і марудна, тынкавала сцены, а калі канчаўся раствор, бегла ўніз з пустымі вёдрамі. Так вась «без адрыву ад вытворчасці» і авалодала прафесіяй тынкоўшчыцы...

Сумна пакідаць абжытыя месцы, тваімі рукамі збудаваныя дамы. Здаецца, што ў гэтых гмахх засталася не толькі справа рук тваіх, але і часцінка душы... Аднак будоўля была закончана, і перад рабочымі паўстала пытанне: застацца на цукровым заводзе ці ісці на іншыя будоўлі. Многае ўтрымлівала Любу на заводзе. Яна нават пачала працаваць у мяшочным цэху, хоць і не была задаволена гэтай нескладанай і, як ёй здавалася, нікому не патрэбнай работай. Але іменна тут, у мяшочным цэху, яна зразумела, што ў жыцці ёсць нешта большае, чым проста работа, гэта — рабочая прафесія. Так, яна цяпер будаўнік, тынкоўшчык, і месца яе — на будоўлі. Таму, калі Галя паведаміла, што іх запрашаюць у будтрэст № 11, яна разам з сяброўкамі паехала ў Гродна.

Першыя два гады Люба працавала тынкоўшчыцай, а зімой 1953 года яе накіравалі рознарабочай на будаўніцтва кніжнага склада — не было работы па спецыяльнасці. І вось прыходзіць неяк майстар і пытае:

— Ну, хто жадае вучыцца на муляра?

— Я! — крыкнула Люба.

Яе адказ быў такі паспешны, а жаданне пайсці на вучобу такое адкрытае, што дзяўчаты засмяяліся, а хтосьці з хлопцаў пажартаваў:

— Ну і муляр! Ты ж і цагліну не ўсякую падымеш.

— Вось бяда! — адказала Люба. — Якую падому, тую і вазьму.

Яе настаўнікамі сталі брыгадзір Чура і майстар Дымовіч. Кожны з іх быў па-свойму вядомым чалавекам, меў свае схільнасці і звычкі ў рабоце. Спакойны і ветлівы Чура заўсёды, бывала, раскажа, як трэба выкладваць раствор, як лепш класці цэглу, як выраўноўваць лініі. Паглядзіш на яго работу — усё здаецца так проста, а возьмешся сам за масцярок — і пайшла кладка сюды і туды. У Чуры заўсёды хапала цярпення папраўляць памылкі Любы, і яна, чырванеючы ад сораму, гаварыла брыгадзіру:

— Відаць, нічога ў мяне не атрымаецца...

— Не бядуй, атрымаецца! — падбадзёрваў яе Чура. — Не святыя гаршкі лепяць!

Асабліва запамніліся Любе словы брыгадзіра, сказаныя ім пры здачы дома па вуліцы Алега Кашавога. Аглядаючы гатовы будынак, ён задумённа сказаў:

— Ведаеш, Люба, чым адрозніваецца наша работа ад іншых? Даўгавечнасцю! Повар, напрыклад, варыць ежу на адзін дзень, шавец робіць абутак на некалькі месяцаў, а будаўнік ставіць дамы на вечна. Тут браку не павінна быць!

Другі настаўнік, Дымовіч, быў гарачы і круты норавам, але справядлівы чалавек і вопытны майстар. Пад яго кіраўніцтвам Люба працавала на будоўлі Гродзенскага РДК. Затым іх брыгада ўзводзіла цэхі на велазаводзе, жылыя дамы на вуліцы 17 верасня.

Многа добрага бачыла Люба ад сваіх таварышаў па рабоце, ад сябровак і сяброў, не раз адчувала іх падтрымку і дапамогу ў жыцці. У яе душы зарадзілася і выспела непахісная вера ў людзей, у калектыв. «Менна так і трэба жыць, па-рабочаму проста і адкрыта».

Непатрабавальная да выгод асабістага жыцця, Люба неадкладна прыходзіла з дапамогай, калі ў ёй хто меў патрэбу. У яе заўсёды хто-небудзь быў «у апецы»: то сяброўка, што прахварэла доўга, то далёкая сваячка, якой Люба дапамагала тынкаваць дом, то брат, які пасля арміі вучыўся ў школе дзесятнікаў-будаўнікоў.

Працавала Люба і мулярам і тынкоўшчыкам, ішла, куды пасылалі, дзе яна была больш патрэбнай. Год за годам, і ў зімовыя маразы і ў летнюю гарачыню Люба нязменна была на будоўлі, на самых адказных участках. Ціхая, сарамлівая, звычайна непрыкметная ў шум-

ным калектыве будаўнікоў, яна становілася незаменнай там, дзе патрэбны былі ўмельства, вытрымка, стараннасць.

За добрую працу Люба некалькі разоў атрымлівала прэміі — гадзіннік, грошы. А ў сакавіку мінулага года на трэці паверх, дзе яна працавала, падняўся брыгадзір і працягнуў ёй газету: «На, чытай!» У Любы захапіла дыханне ад радасці. На першай старонцы сярод ўзнагароджаных ордэнам Леніна была і яна, просты муляр з Гродна.

— За што? — збянтэжана запытала яна.

— А вось за гэтыя дамы, — адказаў брыгадзір, паказваючы на горад. — Пазнаеш свае?

Адсюль, з высокага берага Нёмана, увесь горад быў добра бачны. Так, Люба пазнае «свае» дамы. Для іншых гэта ўтульныя кватэры, заводы, магазіны, а для яе кожны дом — гэта многія дні напружанай работы, кавалачак яе асабістага жыцця. Іх нельга забыць, як не забыць пражытыя гады. Прыгожы будынак універмага, жылы дом па вуліцы Леніна, яшчэ жылы дом па вуліцы 17 верасня, прасторны цэх жалезабетоннага завода і яшчэ жылы дом над Нёманам — вось яны, этапы Любінага шляху. Уперадзе вялікае жыццё, і Люба з радасцю аддае яго будаўніцтву. Яна ведае: яе горад абавязкова будзе адным з самых прыгожых у роднай Беларусі. Нельга не любіць, не ўпрыгожваць гэтую зямлю, дзе жывеш сам, дзе працуюць твае таварышы і сябры. І няхай пройдзе сотня год, а дамы гэтыя будуць стаяць, будуць, як і цяпер, служыць людзям. У гэтым яе шчасце, шчасце асаблівае, нялёгкае, працоўнае, шчасце чалавека самай ганаровай на зямлі прафесіі — прафесіі будаўніка.

В. ЛУКАШЭНКА

Гродна.

У Брэсце ў гонар XXII з'езду КПСС праходзіла эстафета працоўнай вахты. У альбом эстафеты заносіліся рапарты працоўных спраў, імёны лепшых людзей прадпрыемстваў горада. Швейнікі, напрыклад, рапартавалі аб барацьбе калектыву за званне камуністычнага, аб гатоўнасці рабочых датэрмінова выканаць гадавое заданне і выпускаць прадукцыю толькі выдатнай якасці.

На здымку: перадавая работніца Валянціна Мордзік падпісвае рапарт у альбоме эстафеты.

Фота В. Германа.

На мінскай абутковай фабрыцы імя Калініна знаходзіцца ў вытворчасці больш 20 новых мадэлей асенняга і зімовага абутку. К канцу года будзе выпушчана звыш мільёна пар такога абутку.

На здымку: начальнік змены Лілія Жукоўская ўважліва аглядае цёплыя чаравікі для дзяўчынак. Чаравікі павінны быць і мяккімі, і зграбнымі, і моцнымі: ім давядзецца вытрымаць нялёгкую зіму. Малыя ж чакаюць не дачакаюцца першага снегу.

Фота П. Змітровіча.

Аб сям'і вялікай і малой

Аднойчы я разам са сваёй жонкай Ліліяй Міхайлаўнай насіў у дзіцячую кансультацыю нашага аднагодовага сына Расціслава. Маю ўвагу прыцягнула размова дзвюх жанчын. Адна з іх расказвала, колькі хваляванняў ёй прыносіць сын Пеця. Ён — адзінае дзіця ў сям'і. Ледзь што не так — чхнуў або паваліўся, заплакаў, як сэрца маці ў трывозе. Але сутнасць справы не ў гэтым. Пеця адчувае сябе адзіночым. І гэта непакойць бацькоў. Маці Пеці шкадуе, што, пабаяўшыся акружыць сябе вялікай сям'ёй, вырашыла — дастат-

кова аднаго дзіцяці. Цяпер хацела б мець другое, але яго няма...

Другая жанчына сказала, што ў яе чацвёрта, і яна аб гэтым зусім не шкадуе. Дзеці растуць здаровыя, дружныя, шчаслівыя.

Я міжволі падумаў, хто з іх правы. Я шкадую Пецеву маму. Напэўна, не адна жанчына адчувае тое самае, што і Пецева мама. Трапляюцца яшчэ такія сем'і, дзе няма дзяцей, а калі і ёсць, то адно. Чаму так атрымліваецца? Можа, ёсць сур'ёзныя прычыны на гэта? Не. Часцей за ўсё прычына тая ж, што і ў Пецевай мамы.

Многія маладажоны, як толькі паспеюць аддыхацца пасля традыцыйнага «горка!», устанаўліваюць «рэгламент жыцця»: як доўга ў жонкі павін-

на захоўвацца дзявочая талія, праз колькі год народзіцца першае дзіця, а другое дзіця мае права з'явіцца на свет не раней, як першае пойдзе ў школу.

Калі заходзіць размова на гэтую тэму, часам даводзіцца чуць, што гэта асабістая справа кожнай сям'і і наогул размаўляць пра такія рэчы няёмка.

Аднак мне здаецца, што размову на гэтую тэму варта прадоўжыць.

В. ПУЖЭВІЧ

Рэдакцыя, змяшчаючы лісьмо В. Пужэвіча, просіць сваіх чытачоў выказацца па закранутаму пытанню. Мы просім таксама падзяліцца вопытам выхавання дзяцей у сваёй сям'і.

Геніяльны рускі вучоны

Да 250-годдзя з дня нараджэння М. В. Ламаносава

МІХАІЛ Васільевіч Ламаносаў, геніяльны рускі вучоны, нарадзіўся 19 лістапада 1711 года ў сям'і памора-рыбака ў вёсцы Мішанінскай каля Халмагор Архангельскай губерні. Удзельнічаючы ў промыславых і гандлёвых паездках бацькі, юнак Ламаносаў пазнаёміўся з суровай, але багатай прыродай поўначы Расіі, з яе рамяствамі. Гэта абудзіла ў ім вялікую цягу да ведаў, усяліла глыбокую любоў да Радзімы. Вывучыўшыся грамадзе і арыфметыцы, Ламаносаў ва ўзросце дзевятнаццаці год ідзе пеша ў Маскву для атрымання адукацыі. Там ён паступае ў Славяна-грэка-лацінскую Акадэмію, старэйшую вышэйшую навучальную ўстанову Расіі.

Успамінаючы аб сваім жыцці ў акадэміі, Ламаносаў пісаў: «...маючы адзін алтын у дзень жалавання, нельга было мець на харчаванне ў дзень больш як на грош хлеба і на грош квасу, астатняе на паперу, на абутак і іншыя патрэбы. Такім чынам жыву я пяць год і навук не пакінуў».

Незвычайныя здольнасці Ламаносава прымусілі кіраўнікоў акадэміі звярнуць на яго асаблівую ўвагу. У 1735 годзе яго пасылаюць для працягвання навучання ва ўніверсітэце пры Пецябургскай акадэміі навук. Адтуль ён неўзабаве быў накіраваны ў Германію, дзе на працягу трох год навучаўся ў Марбургскім універсітэце пад кіраўніцтвам нямецкага вучонага Х. Вольфа. У 1739 годзе Ламаносаў па ўласнай ініцыятыве накіраваўся ў Фрэйберг, дзе пачаў вывучаць хімію і горную справу.

У 1741 годзе Ламаносаў вяртаецца на Радзіму. З гэтага часу кіпучая навуковая і грамадская дзейнасць вялікага вучонага была накіравана на стварэнне і развіццё перадавой рускай навукі.

Створаная па ўказу Пятра I у Пецябургу Акадэмія навук з часам стала прыстанішчам вучоных іншаземцаў, а часам проста невукаў. Яны прыніжалі і свядома затрымлівалі развіццё рускай навукі. З першых жа год работы ў акадэміі Ламаносаў павёў непрымірымую барацьбу за самастойнае развіццё рускай навукі і

культуры, супраць «непрыяцеляў навук расійскіх», што заселі ў акадэміі, і дваранскай прыдворнай зграі, якая іх падтрымлівала. Гэтая барацьба за гонар і годнасць айчынай навукі паклала яркі адбітак на ўсё жыццё геніяльнага вучонага.

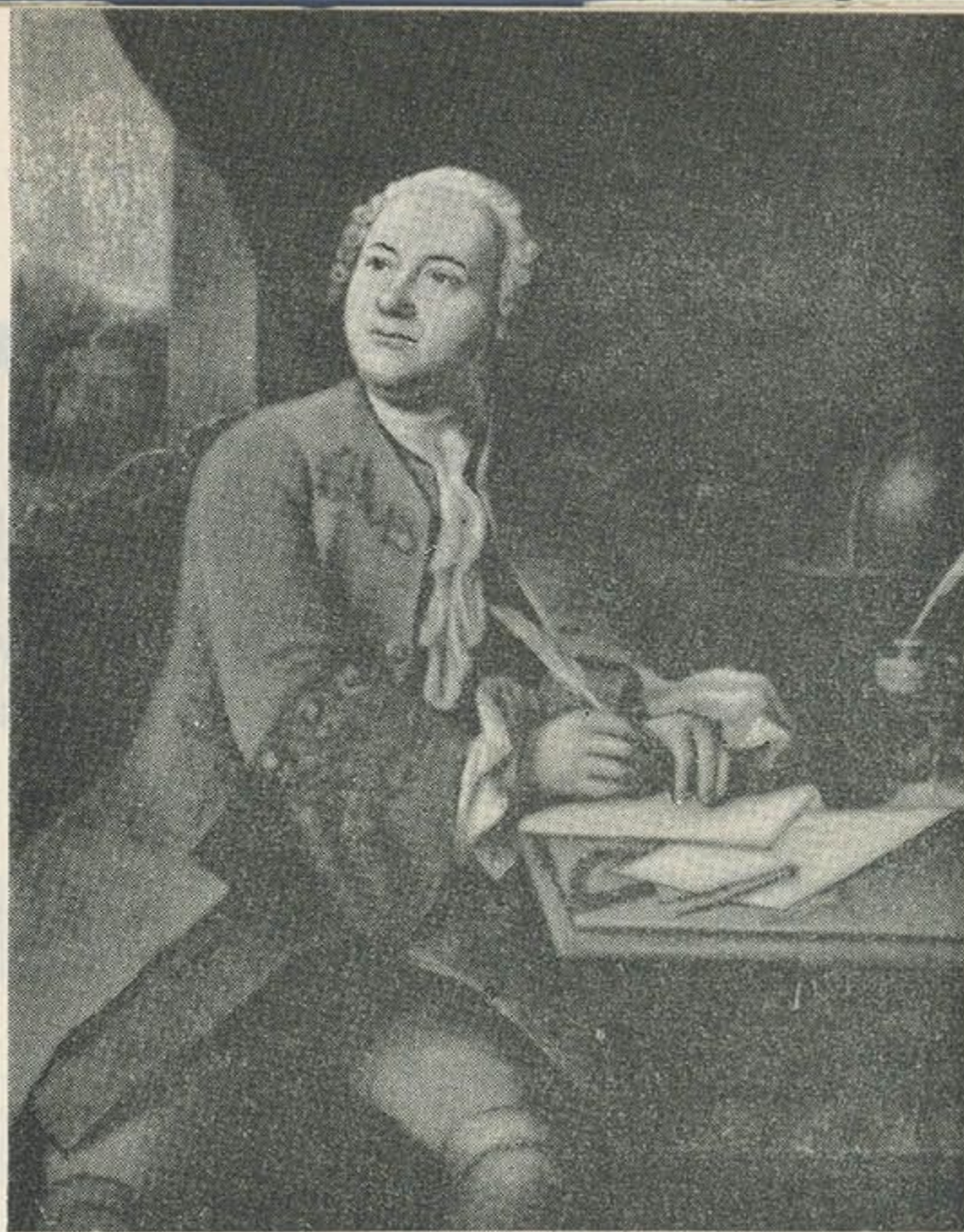
Цяжка ахарактарызаваць у кароткім артыкуле ўсю шматбаковасць, размах і глыбіню навуковых даследаванняў Ламаносава. Вялікі рускі паэт А. С. Пушкін так пісаў пра Ламаносава: «Злучаючы незвычайную сілу волі з незвычайнай сілай разумення, Ламаносаў абняў усе галіны асветы. Прага навукі была мацнейшым захапленнем гэтай душы, поўнай захапленняў. Гісторык, Рытар, Меха-нік, Хімік, Мінералог, Мастак і Вершатарцаў — ён усё зведаў і ўсё пранік».

У сваіх навуковых даследаваннях Ламаносаў зыходзіў з матэрыялістычнага погляду на прыроду і яе з'явы і, значыць, не мог мірыцца з царкоўнай схаластыкай. Гэта дазволіла вучонаму далёка апырэдзіць тагачасную заходнюю навуку. Закон захавання матэрыі і руху, адкрыты Ламаносавым, з'явіўся велізарным крокам у развіццё матэрыялістычнага разумення прыроды.

Свае тэарэтычныя і доследныя работы ў галіне фізікі і хіміі Ламаносаў цесна звязваў з практычнымі задачамі развіцця эканомікі Расіі; ён увесь час падкрэсліваў, што навука павінна адпавядаць задачам, якія стаяць перад краінай.

Вялікую ролю адыграў Ламаносаў у развіцці айчынай горнай справы.

У сваёй выдатнай працы «Аб сляях зямных» Міхаіл Васільевіч вызначыў геалогію як навуку аб развіцці Зямлі і ўказаў, што зямныя слаі ўтварыліся ў выніку складаных працэсаў, якія адбываюцца ў прыродзе. Ён апісаў і правільна растлумачыў утварэнне многіх важнейшых карысных выкапняў, у тым ліку каменнага вугалю, торфу і гаручых сланцаў. Заўсёды звязваючы навуку з практыкай, ён змагаўся за тэхнічны прагрэс, за развіццё айчынай прамысловасці, горнай справы, сельскай гаспадаркі.

М. В. Ламаносаў.

Партрэт работы невядомага мастака XVIII ст. Дзяржаўны гістарычны музей. Масква.

Працы Ламаносава аказалі плённы ўплыў на ўсё развіццё рускай навукі і тэхнікі. Некаторыя ідэі, выказаныя Ламаносавым, толькі цяпер знаходзяць сваю падтрымку і развіццё.

Міхаіл Васільевіч цікавіўся і астраноміяй; ён, у прыватнасці, устанавіў наяўнасць атмасферы на Венеры. Марское карабле-ваджэнне абавязана яму цэлым радам навігацыйных прыбораў. У перыяд кіраўніцтва Геаграфічным дэпартаментам Акадэміі навук М. В. Ламаносаў шмат увагі ўдзяляе складанню падрабязных карт Расіі, неабходных для эканамічнага жыцця краіны. Характэрна, што Ламаносаў упершыню паставіў у Акадэміі навук масавую вытворчасць глобусаў на карысць географіі расійскай. Гэтае пачынанне садзейнічала распаўсюджанню географічных ведаў сярод юнацтва.

Ім распрацавана тэхналогія вырабу спецыяльных гатункаў шкла і ўпершыню ў Расіі арганізаваны выраб мастацкіх мазаічных карцін.

Вялікія заслугі Ламаносава ў галіне стварэння і ўдасканалення рускай літаратурнай мовы. Ён складае першую навуковую граматыку рускай мовы, зыходзячы з жывой народнай мовы, стварае рускую навуковую тэрміналогію, якая ляжыць у аснове сучаснай. Ламаносаў стварае новае рускае верша-складанне, уносіць у паэзію глыбокі грамадскі і навуковы змест, які заклікае да працы і

подзвігаў дзеля Айчыны і шчасця народа. Шмат зроблена ім і для правільнага разумення гісторыі рускай дзяржавы і народа.

Усё сваё жыццё Ламаносаў клапаціўся аб развіцці навукі ў Расіі, аб вылучэнні рускіх вучоных, аб прыярытэце айчынай навукі. Яго стараннямі быў створан у 1755 годзе першы рускі ўніверсітэт у Маскве, які носіць яго імя. М. В. Ламаносава ўдалося правесці свой план арганізацыі дэмакратычнага ўніверсітэта, адкрытага для ўсіх асоб (з розных слаёў народа), здольных да навук.

Маскоўскі ўніверсітэт стаў цэнтрам перадавой навукавай, атэістычнай і дэмакратычнай думкі Расіі XVIII стагоддзя.

Ламаносаў быў выбран членам раду еўрапейскіх акадэміяў, а таксама ганаровым членам Пецябургскай Акадэміі мастацтваў. Памёр Міхаіл Васільевіч Ламаносаў у 1765 годзе.

Закладзеныя Ламаносавым дэмакратычныя традыцыі рускай навукі, такой дарагой сэрцу вялікага рускага патрыёта, атрымалі незвычайна шырокае развіццё ў нашых, савецкіх умовах. Савецкую навуку рухаюць уперад не толькі вучоныя, але і тысячы перадавых рабочых і калгаснікаў. Гэта самая перадавая ў свеце навука, якая паспяхова вырашае задачы, што ўзнікаюць пры будаўніцтве камуністычнага грамадства ў СССР.

Эдуард КАРПАЧОУ

Малюнкi Г. Скамарохава

ЗВОН БУБНА

А п а в я д а н н е

БІЛЕЦЁРКА Дома культуры Мар'я Вахрушына працавала ўдумліва, прыўзняўшы запытальна брыво, азіраючы ўваходзіўшых гледачоў і грэючы іх позіркам. Позірк гэты нібы гаварыў: «Праграма сёння багатая, канцэрт вялікі — у двух аддзяленнях з антрактам»... І толькі на секунду погляд яе рабіўся трывожна-мітуслівым — гэта ўспамінала Мар'я раптам, што не прыйдзе на канцэрт Даніла Касцюк, майстар ігры на бубне, а замяніць яго няма кім...

Хтосьці крануў яе за руку, і Мар'я, павярнуўшыся, убачыла Кузьміна, дырэктара Дома культуры, — ён быў усхваляваны, і бабачка-гальштук коса вісеў на яго накрухмаленай манішцы.

— Няўжо хворы Касцюк? — з пагаслай надзеяй перапытаў Кузьмін і недарэчы пачаў прычэсвацца. — Значыць, хараграфія гарыць. А будучы госці... — і пры гэтым дырэктар памацаў усёй далонню ўнутраную кішэню пінжака — здалёку магло здацца, што ён прыклаў руку да сэрца.

— Не зрываць жа нумар, — нечакана загарэлася Мар'я. — Я замяню Касцюка...

Яна гаварыла, пераконваючы сябе і мяркуючы, што здолее, вядома, выклікаць выразны звон з тугага бубна. Яна разы два спрабавала на Данілавым бубне... Яна слухала звон Данілавага бубна на канцэртах, а гэта значыць — амаль усё жыццё слухала. Яна запамінала яго хваляючы медны звон — а гэта так важна...

— Шчырае дзякуй! — крыху патэатральнаму схапіў Кузьмін у свае далоні і сціснуў яе кулачок, поўны «кантроляў». — Ваш выхад у першым аддзяленні, прыблізна ў сярэдзіне яго...

І калі дырэктар накіраваўся ад яе ў глыбіню залы, Мар'ю раптам ахапіла трывога. Ну хто ж, хто паверыць, што яна замяніць Данілу Касцюка? Ці ж здолее яна здабыць і кінуць у залу той зайздросны звон, калі здаецца, што праз залу праімчалася раптам лёгкая грывучая тройка — і вось ужо далёка-далёка званочкі, і вось ужо ледзь чутны яны, і вось ужо зусім не чуваць іх за ветрам і далечынёю, толькі нейкая струна — ці гэта вецер? — дрыжыць і абрываецца...

І ўжо ўсю яе істоту запоўніла адчуванне чагосьці незвычайнага, што павінна адбыцца ў сённяшні дзень. І ўжо акружылі яе чутныя толькі ёй адной усплёскі медных званочкаў... і абрываўся, раставаў гэты пляск... і з'яўляўся раптам у разгары гэтых агнявых гукаў Даніла... Ён з'яўляўся чамусьці ў дваіным абліччы: Даніла малады, у вышыванай кашулі і сённяшні Даніла — з пасівелымі вусамі і сур'ёзны...

Малады Даніла стаяў у гурце вясёлых хлапцоў. Дзяўчына, так не падобная на Мар'ю, пранеслася з касынкай па крузе і выклікала на танец Данілу. Але Даніла засмяяўся, махнуў галавой: маўляў, у мяне бубен, я заняты... А сам схіліўся да маладзіцы, і гарача гаворачы штосьці, амаль дакранаўся губамі да яе шчакі... А дзяўчына, так не падобная на Мар'ю, скакала і скакала, і стаяў вясёлы шум, і ніхто не бачыў яе слёз, ды і ніхто не паверыў бы ім зараз, у час буйнага танца... Мар'я пераклала потныя «кантрольчыкі» ў кішэню, азірнулася.

Амаль усе месцы ў зале былі заняты. Мяккая цемра спускалася палагам на сядзячых. Толькі пералівалася пад агнямі рампы аксамітная заслона.

«Не зрываць жа нумар»... — падумала яна ранейшымі словамі, і зноў пачуліся ёй далёкія званочкі, якія звінелі на гэты раз не хутка, ледзь-ледзь меланхалічна... А перад вачыма зноў узнік няясна, як у старым фільме, той даўні танец маладосці. І Даніла малады і стары Даніла пачалі набліжацца, ператвараючыся ў адзін, знаёмы цяпер твар... І падзеі — таксама зблізіліся ў думках адразу: крыўдлівае дзявочае сэрца пахавала дзесьці глыбока той нешчаслівы танец; і ўсё ж ён прайшоў, гэты танец, праз усё жыццё дзяўчыны, так не падобнай на Мар'ю, хоць і ў яе, і ў Данілы былі даўно свае сем'і... І пасля вайны засталася яна з сынам, а Данілавы родныя загінулі ў грозныя гады вайны. Парыў дзяўчыны, зусім не падобнай на Мар'ю, перайшоў у пастаянныя клопаты аб чалавеку, чымсьці блізім ёй. Толькі звон яго бубна заўсёды вяртаў яе да даўнейшага, да чыстага.

Прыемны, салодкі, смутны боль ціха ўваходзіў у сэрца і зараз...

— Мама! — раптам пачула яна голас сына. Стрыжаны пад бокс Вадзька стаяў побач, трымаючы зялёны магнітафон і батарэі да яго. У Вадзькі была слабасць: запісваць на плёнку ўсе канцэрты. Вось і зараз рыхтаваўся ён уключыць магнітафон і стойка чакаў, з немалым грузам на руках, пачатку выступленняў.

— Пасядзі, Вадзім, ля дзвярэй, — паспешліва сказала Мар'я. — Мне на сцэну трэба.

Нешта штурхнула яе ў грудзі, і яна зрабіла ўсяго толькі два крокі: ударылі воплескі, і бясшумна паехала ў розныя бакі трапяткая чырвоная заслона...

II

З пачаткам асенніх дажджоў закрываўся парк, і адпадала Данілава работа. Таму што не іграў больш аркестрык на танцпляцоўцы, адкрытая веранда не гандлявала півам і фруктовымі водамі, людзей не было відаць у алеях, што сталі прасторнымі і нібы гучнымі: кожны крок чуўся цяпер у любым кутку гэтага невялікага парку над самым Дняпром.

А вось летам Даніла быў галоўны вартавы гэтага слаўнага зялёнага месца. Са старэнькай стрэльбай ён накіроўваўся ў парк якраз у той час, калі разыходзілася з танцпляцоўкі шумная моладзь і праводзіў яе той жа аркестрык, найграваючы нейкі самадзейны заключны марш.

Сярод ночы на Дняпры часам чуваць было тарахценне матора, і Даніла па гуку яго адгадваў, які рыбак так позна спяшаецца на начную лоўлю.

— Трахім, ты? — перагінаўся Даніла з драўлянага бар'ера.

— Аге ж... — даносілася знізу.

— Лавіся малая і вялікая, — жадаў вартаўнік.

Калі ж надыходзіла восень, а за ёю і зіма, Даніла сумаваў па рабоце і часта ўспамінаў летні парк, і скульптуру мятальніка кап'я, і недарэчную бірку: «Паркі — месцы адпачынку працоўных». Часам яму бывала сумна. Дзякуй яшчэ, што ніколі не забывала яго добрая Мар'я.

Іншы б, можа, і падумаў што-небудзь нядобрае: «Ходзіць удава, хітрыць». Але Даніла даўно ведае Мар'ю і тое, што ўсё ў яе ад добрага сэрца, ад душы шчодрой.

Вось і сёння распаліла ў печы, і Даніла знарок не запаліў святла: яму падабалася глядзець, як зухавата скача на сцяне водбліск гарэзніка-агню.

Што там цяпер без яго, як ідзе канцэрт?

Заўсёды на канцэртах Даніла браў у рукі стары свой бубен — жывы звон. Ён грывеў ім заўзятая, нястрымна, і званочкі захліпваючыся расказвалі аб нечым вялікім, шырокім. Даніла любіў свой інструмент з трыма выцёртымі палоскамі на тугім крузе.

Увосень жа або зімой выдаваліся такія часіны, што не радаваў яго і любімы звон бубна. Адзінокі, ён адчуваў сябе закінутым. Так было і цяпер. Прастуда прыкавала старога да пасцелі і ён упершыню не пайшоў на канцэрт.

III

Танцоры ўжо рыхтаваліся да выхаду, той-сёй з іх хутка і лёгка праносіўся, трымаючы рукі на поясе. Касцюмы іх былі

прыгожыя і свежыя: белыя кашулі са сціплым арнаментом, пышныя блакітныя шаравары, чорныя скрыпучыя чаравікі.

Калі ў касцюмёрную зазірнуў Кузьмін, Мар'я паднялася з крэсла. Яна чамусьці захацела сказаць яму, што танцы гатовы да выканання, што бубен, заражаны званам, таксама гатовы і вось ён у яе руках — з пацямнелымі меднымі звачкамі. Але Кузьмін з разгубленай усмешкай зірнуў на ўсіх, прыклаў руку да сэрца і пайшоў без слова.

Нарэшце канферансье аб'явіў танцавальны нумар, і Мар'я з баяністам Лёнькам Мікулінскім занялі месцы ў кутку сцэны, з левага краю. Лёнька расцягнуў баян, выклікаў на сцэну вясёлага хлопца Юрачку ў акружэнні дзяўчат. І пакуль Юрачка зухавата праносіўся па сцэне, набліжаўся да дзяўчат, па чарзе танцуючы з імі і кожнай абяцаючы сваё каханне, спяваў гучны баян і сыпаўся, сыпаўся танцорам пад ногі гуллівы звон. Бубен то змаўкаў на момант, то зноў трапятліва вырываўся з яго залівістыя галасы і здавалася, што гэты танцы выбіваюць звон сваімі цвёрдымі абцасамі.

Але вось на сцэну выскачылі хлопцы, схопілі дзяўчат і панесліся ў імклівым карагодзе. А Юрачка, які застаўся адзін, марна спрабаваў дагнаць танцораў, і бубен нібы насміхаўся з яго, лёгкага чалавека.

Танец скончыўся, пачуліся апладысменты, а Мар'я, захопленая музыкай, прыслуховалася да ўласнага сэрца — яно стукала, як звон.

А потым і Мікулінскі, і Кузьмін у адзін голас казалі, што Мар'я Вахрушына на дзіва здольны чалавек і што, напэўна, абсалютны слых трэба мець, каб гэтак, адразу сыграць не горш за Данілу. А Мар'я так расхвалывалася, што хутчэй уцякла ад іх у пустую касцюмёрную, села там перад высокім трумо, невыразна адбіўшыся ў люстэрку, — растрывожаная, немаладая жанчына, апранутая ва ўсё цёмнае і да таго неспакойная, што рука яе неяк бессядома рухалася па шэраму кругу бубна.

Выйшаўшы з касцюмёрнай, Мар'я пакрыжыла сярод дэкарацый, а потым глухім ходам выйшла ў залу, накіроўваючыся да дзвярэй. Вадзька сядзеў і папраўляў штосьці ў магнітафоне, падышоўшай маці ён сказаў:

— Усё было спакойна, праходзілі па білетам... і наогул шмат народу! Гэта сапраўдны канцэрт, здарава!

Зноў рассунулася заслона, на сцэне пачалася аднаактовая п'еса. Мар'я старалася слухаць, але ўсе словы акцёраў праходзілі міма, міма... Яна думала, ці здолее сёння сказаць Данілу пра сваё выступленне. І ці паверыць Даніла? І ці не пакрыўдзіцца?

А калі канферансье аб'явіў канец канцэрта і да выхаду рушылі людзі, Вадзька склаў батарэі і магнітафон і пахваліўся маці:

— Усю праграмку зафіксаваў!

— І «Юрачку»? — напружана запытала маці. І не паспеў Вадзька згодна кінуць галавой, як Мар'я, моцна ўзяўшы сына за плячо, гарача загаварыла; голас яе быў няроўны, і здавалася, што яна адначасова і ўпрошвае і загадвае:

— Зараз пойдзем, Вадзім, да Касцюка... Усё ж сусед, ды і наогул пра сённяшні канцэрт нічога не ведае. Глядзі, магнітафон не ўпусці!

У гардэробе яны апрануліся, выйшлі на вуліцу, асветленую матавымі ліхтарамі, і змяшаліся з натоўпам.

Ля парога Данілавага дома позніх гасцей сустрэў сабака і правёў да ложка, на якім ляжаў Даніла.

Даніла спачатку ўзрадаваўся, але, заўважыўшы магнітафон у Вадзькі ў руках, нахмурыўся, і схаваліся пад жорсткія бровы яго вочы: стары падазрона адносіўся да Вадзькі з таго часу, як той аднойчы ўначы прыціснуў хвост яго сабаку і запісаў на плёнку сабачы піск.

— Прымі сваю дынамку, — загадаў ён цяпер, не глядзячы на хлопца.

— А чаму ж, не трэба прымаць, — з хваляваннем сказала Мар'я. — Уключы, Вадзім, ды знайдзі «Юрачку», танец...

Вадзька паціснуў плячыма, без ахвоты схіліўся над магнітафонам, наладжваючы яго і шукаючы танец.

Мар'я адышла назад, у кут, дзе цямней, і затоена пачала назіраць за Данілам.

Нарэшце пакой запоўніў знаёмы хваляючы звон... Даніла ад цікаўнасці нават прыўзняўся з падушкі і цяпер сядзеў на ложку.

...Юрачка быў у яго пакой! Вясёлы, бесклапотны юнак, ён лёгка танцаваў з дзяўчатамі, кожнай гаварыў заветныя словы і быў адпомшчаны за сваю легкадумнасць. А звон, звон! Які ён красамоўны: то ласкавы і пяшчотны, як журчанне ручая, то заліхвацкі і гарэзлівы, як сама маладосць!

Калі магнітафон перастаў шыпець, Даніла перавёў радасны позірк на Мар'ю і пачуў ад яе:

— Гэта сённяшні канцэрт...

Мар'я амаль прасіла прабачэння.

«Чаму сённяшні?» — падумаў Даніла.

Ён яшчэ раз зірнуў на вінаватую Мар'ю, і здагадка, як ток, пранізала яго.

— Як ты запомніла звон мой? — вырвалася ў Данілы.

Чыстыя вочы Мар'і, нібы баючыся нешта разліць, замёрлі.

— А што тут асаблівага, — апусціла галаву яна. — Колькі год у Доме культуры разам працуем...

— І то праўда, — разгублена, недарэчна падхапіў ён. — Мы, як ні кажы, — людзі мастацтва...

Галава ў яго закружылася ад хвалявання, ён адкінуўся на падушку. Бубен, забыты на дзень, зноў узрадаваў яго. Вунь які добры звон, і сапраўды ж патрэбен ён і яму самому, і Мар'і, і гледачам!

Нейкі туман плыў у яго перад вачыма і клеіў жорсткія вейкі.

І раптам новая, страшэнная сваёй сур'ёзнасцю здагадка захапіла ўсе яго думкі.

Напэўна, гэты музычны падарунак нездарма, не так сабе... І многія іншыя падрабязнасці, якія даўно наштурхоўвалі яго на гэтую думку і якія ён гнаў ад сябе, стараючыся растлумачыць усё суседствам, старой дружбай і дабрамыслівасцю Мар'і...

І навошта ён здагадаўся пра гэта!..

* * *

Усю ноч звон бубна суправаджаў яго сон. А калі змоўк гэты мілы сэрцу звон, Даніла прачнуўся з пачуццём, быццам нарадзіўся ў другі раз. Месца няяснай трывогі заступіў трывалы спакой, і думалася пра ўсё добра. Думкі былі вялікія, Данілу хацелася запісаць іх.

Гэта ж вось як яно павярнулася: бубен, яго стары аблуплены бубен, быў той самы, а толькі быццам па-новаму празвінеў ён у Мар'іных руках. І быццам абнавілася ўсё жыццё.

Ён апрануўся, зірнуў на двор і радасна здзівіўся. Уначы выпаў першы снег, і белая прастора ляжала навокал.

Спачатку ён думаў, што нічога не скажа суседцы — проста няхай убачыць Мар'я, што ён на нагах. Але потым прыйшла вясёлая думка, якую трэба падзяліцца: хоць снег і выпаў толькі сёння, але ўсё роўна не заўважыш, як прыйдзе вясна, пачнуць ляцець з поўдня гусі, адкрыецца парк! Гэта вельмі мудры час — калі вяртаюцца з выраю гусі...

Сардэч у клубе электрычнасць...

Алена ВАСІЛЕВІЧ

...І СВАТЛО гэта, якім цяпер нікога не здзівіш, асвятляе тыя даўнія сцэжкі-ўспаміны, якія вяртаюць нас, людзей сярэдняга пакалення, гадоў якіх на трыццаць і больш назад. Вяртаюць у тую старую вёску, якая некалі ад цямна да цямна тапала лазовымі лапцямі вузкія палоскі, а вечарам, скінуўшы лапці, грэлася на печы або сляпілася каля прасніцы пры святле газойкі.

...І святло гэта, што мяккай хваляй льецца сёння з вокан калгаснага клуба, нагадвае мне другі — чароўны, як сон ці казка, — далёкі асенні вечар з майго дзяцінства.

Наша маленькая вёска Даманшчына, нібы разварушаны муравейнік: да нас прыязджаюць артысты ставіць «шпітаклі». Што больш цікавіць і хвалюе Даманшчыну (самі артысты ці іх «шпітаклі»), разабраць цяжка. Аднак уся наша

вёска — ад малага да старога — захоплена гэтай падзеяй і прымае ў ёй самы актыўны ўдзел. Дарослыя хлопцы сцягаюць з вышак і з пад стрэхаў дошкі — майструюць у хаце майго дзядзькі Мікалая сцэну і лаўкі для глядачоў. Дзяўчаты адна перад другой навіперадкі дастаюць з куфраў і зносяць у дзядзькаву хату лепшыя свае коўдры і поспілки: на заслонку, на «кулісы»... Мы, малыя, як учадзелыя, носімся па хатах — і хоць усім ужо вядома — расказваем, што будзе сёння вечарам у Мікалаевай хаце... А потым усёй чарадой нясемся ў суседнюю вёску расклеіваць афішы... Людзі старыя, сталыя глядзяць на ўсё гэтыя сударгавыя зборы з дакорлівым недавер'ем, як на забаву: ат, няма чаго рабіць, дык выдумляюць абшэры... Але ім таксама цікава.

«Шпітаклі» прыязджаюць у нашу вёску пад вечар на возе, запрэжаным порсткім сівым конікам. На возе сядзяць і артысты: настаўнік Паўстынскі пачатковай школы Гладкі, худы высокі хлапец у чорнай скуранцы і падстрыжана палхаччы камсамолка Аўдоця. Аўдоця ў чырвонай хустцы, завязанай назад, і ў зялёнай касаваротцы. Касаваротку наўскасяк перасякае блішчастая папругка...

Аўдоця — першая і адзіная на ўсю нашу акругу камсамолка. Яна адмовілася хадзіць у царкву, абрэзала косы і хадзіць на сходы разам з хлопцамі і мужчынамі... І таму яе ўсе ведаюць, і таму ўсе глядзяць на яе, як на дзіва. Нашы дамашнія дзяўчаты таксама глядзяць на Аўдоцю з цікавасцю: напэўна, і сярод іх знайшлася б не адна такая, якая захацела б запісацца ў камсомол, захацела б насіць такую ж чырвоную хустку і папругу на зялёнай касаваротцы і вось гэтак, як Аўдоця, смела ездзіць па вёсках і ставіць «шпітаклі»... Але хіба дазваляць дома... Ого!..

Мікалаева хата, асветленая аж трыма лямпамі-пцілінейкамі, не змяшчае ўсіх ахвотнікаў паглядзець на «шпітаклі». На пярэдніх лаўках сядзяць людзі пажылыя і пажылыя. Ззаду — хто маладзей. Мы, падшывальцы, круцімся пад нагамі ў старэйшых, усім замінаем, і ўсе нас праганяюць... Хлапчукі-ўзрэзы абляпілі вокны Мікалаевай хаты з вуліцы. І хата гэта — трэба сказаць, самая лепшая на ўсю вёску, — здаецца, асела і ледзь дыхае. Ад чакання, ад цікавасці, ад нецярпення: хутчэй бы пачыналі ўжо!

...На ўсё жыццё запомніўся нямудры змест той першай бачанай у маім жыцці п'есы... Жонка кінула ўвесь хатні побыт на гаспадару, а сама ўзяла касу і пайшла на сенажаць — правучыць добра чалавека, каб ведаў, каму з іх «лёгка» жыццёца...

...Галасіла ў калысцы дзіця, паднялося і папыло з дзяжы цеста на хлеб, кіпелі ў печы гаршкі, кудахтала курыца-квактуха, саскочыўшы з рэштата з наседжанымі яйкамі... А небарака-гаспадар да зняможы мітусіўся на хаце — ад дзі-

цяці да гаршкоў, ад дзяжы да рэштата і бяссэнсавы паўтараў: «Яйкі стынуць, яйкі псуваюцца»...

«Зала» памірае ад шчырага вясёлага смеху. Наша Даманшчына глядзелася нібы ў люстэрка і бачыла свой уласны твар. І быў гэты твар і смешны і няшчасны — і такі праўдзівы!

Так адчыніўся ў той памятны вечар нашай вёсачцы зусім іншы свет жыцця, свет вясёлы, цікавы і такі незвычайны... Пазней, падросшы да камсамольскага ўзросту, у гэтай жа самай Мікалаевай хаце, мы самі ўжо ставілі пастаноўкі, самі былі артыстамі ў сваім «майстэрстве», напэўна мала чым адрозніваючыся ад тых заледзеваных у нашу вёску першых дзівых ластавак — настаўніка Гладкага ў скуранцы і камсамолкі Аўдоці ў чырвонай хустцы з бліскавай папругай пераз плечы...

Многа вяды сплыло з таго часу, многа падзей адбылося на свеце, адбылося і ў нашай маленькай колішняй Даманшчыне. Сёння — гэта адна з брыгад у збудаванага багатага калгаса імя Калініна на Случчыне, дзе ёсць і электрычнасць, і радыё, і магазін, і пошта, і лавы, і балніца, і клуб... Сапраўдны клуб, пабудаваны для моладзі калгаса.

Новае, цёплае святло ўспыхнула з тых даўніх часоў. І асвятляе яно цяпер не толькі калгасныя клубы і хаты. Яно запалілася і асвятляе сэрцы і жыццё людзей. Акрыліе гэта жыццё і надае яму зусім іншы змест і сэнс.

Не так даўно ў рэдакцыю прыйшло пісьмо ад сельскага паштовага работніка з Навагрудчыны, ад Ніны Філіпаўны Каўзлявай. Пісьмо гэта — найлепшае сведчанне таго, якое жыццё прыйшло ў беларускую вёску, прыйшло з Савецкай уладай.

«Наш калгас вельмі вялікі, бадай, у рэспубліцы і няма большага. На тэрыторыі нашага калгаса ёсць адна сярэдняя школа, дзве сямігадкі, тры пачатковыя школы. Ёсць у нас сельпо, сельская балніца, майстэрня бытавога абслугоўвання, два паштовыя аддзяленні. Калгас наш займае адно з першых месцаў у раёне. У нас ёсць многа людзей — сапраўдных перадавікоў сельскай гаспадаркі. Да нас у калгас часта прыязджаюць карэспандэнты з газет»...

Ніна Філіпаўна прасіць рэдакцыю прывесці ў іх калгасе канферэнцыю чытачоў «Работніцы і сялянкі». На часопіс падпісваецца кожны другі ў калгасе. Падпісваюцца калгаснікі, безумоўна, і на іншыя выданні часопісаў і газет.

Вось яна сёння, новая вёска з яе новым жыццём, новымі людзьмі і зусім новымі духоўнымі запатрабаваннямі.

Сёння ўжо не задаволіў калгасніка кублам сала ці кашальком, тут набітым грашыма. Сёння ён хоча жыць у новай добрай хаце, сёння ён хоча хадзіць у добрым абутку і добра апранутым, хоча слухаць радыё, хоча абавязкова вучыць дзяцей! Клопат вялікі, дзе будзе працаваць сын ці дачка — у калгасе ці ў го-

роддзе (спраў у дзяржавы многа — і месца і работы хопіць), але вучыцца, пасціць навуку дзеці павінны!

Вось чаму, скажам, сёння наўрад ці здзівіць каго такі прыклад, калі дзяўчына-камсамолка, скончыўшы дзесяцігодку, застаецца працаваць у калгасе дзяржай, прычым бярэ самую запущаную групу кароў і дабіваецца поспеху... А потым, праз два гады, гэта самая дзяўчына паступае ў акадэмію. Ад фермы да акадэміі — такі шлях Ніны Есмановіч — вясновай дзяўчыны з калгаса на Гомельшчыне, цяпер студэнткі заагэнічнага факультэта Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. Пра гэта пісала ў рэдакцыю з калгаса імя Жданава наша чытачка Н. Капінская.

І гэта таксама новы свет і новы змест калгаснага жыцця, новае сведчанне культуры калгаснага сяла.

Аднак, пачаўшы гутарку пра тое святло, якое льецца з вокан калгаснага клуба, і нагадаўшы, якімі былі іх першыя крокі, хочацца не толькі хваліць і хваліцца, хочацца сказаць і пра тое, што жальска, што не патрэбна, што замінае...

Хлапец — таксама камсамолец — скардзіцца ў рэдакцыю на саўгаснае начальства: не клапоціцца, не звяртае ўвагі на клуб. Клуб стары і не абсталяваны належным чынам. Вынік: «Моладзі няма дзе культурна праводзіць час, няма дзе танцаваць, няма дзе глядзець карціны». І яшчэ: «У нас, хлопцаў і дзяўчат саўгаса, няма натхнення працаваць»...

Хто стане прарэчыць, што моладзі патрэбны добры клуб? Але няўжо «культурны адпачынак» мае ўсяго толькі дзве формы свайго праяўлення: танцы і «карціны»? Чаму маладога хлапца-камсомольца не цікавіць бібліятэка? Чаму не хвалюе яго цікавая кніга, чаму не захапляе яго ідэя стварэння драматычнай трупы з самой моладзі і ставіць пастаноўкі, чаму ў галаву яму не прыйдзе інферэнцыя аб прачытанай кнізе ці цінах вечар пытанняў і адказаў? Нарэшце, што зробіў сам ён, гэты аматар «культурнага адпачынку», камсамолец,

каб наладзіць справы ў сваім клубе, каб, нарэшце, адрамантаваць гэты клуб? Бо калі верыць хлапцу, дык здараецца часам так, што ў час сеанса на галовы глядачоў можа зваліцца гнілая дошка са столі.

Няма, вядома, ні ў кога ахвоты абараняць дырэктара саўгаса, у якога такі клуб для рабочых. Наадварот, на такое начальства патрэбна накладваць спаганні, як спаганяюць заўсёды ў нас з людзей чэртвых, раўнадушных, абыхавых...

Аднак не выклікае спачування і аўтар пісьма-скаргі. Начальства не паднесла яму новы клуб на талерачцы — ён, бачыце, пакрыўдзіўся! У яго «прапала» натхненне працаваць... А сам ён хоча краўну палец аб палец, каб адрамантаваць гэты стары клуб, каб дагледзець яго, пасадыць пад вокнамі хоць кусцік, хоць дрэўца? Хутчэй наадварот: звычайна такі «пакрыўджаны» плыве на ўсё і ўсё топча ботамі: «А што я?! А што мне?! Мне падаў усё гатовае — тады я буду працаваць, тады я буду культурна адпачываць»...

Не, не такімі былі тыя нашы хлопцы, нават не камсамольцы яшчэ, якія некалі, больш за трыццаць гадоў назад, цягалі з усёй вёскі на сабе дошкі і майстравалі сцэну для першай пастаноўкі ў нашай вёсцы!

Ды і нашы тады рукі, маладыя, дужыя, нашы яна, маладосць тая, калі не самой ёй да ўсяго даходзіць, не самой ёй усё будаваць і перабудоўваць нанова?

Выпадак абыхавасці да калгасных клубаў з боку калгаснага начальства можна стрэць яшчэ німаля. Адзін клуб, глядзіш, заняты пад бульбу — клубная прастора дазваляе прасушыць яе, і нікога не турбуе вельмі тое, што наўрад ці на карысць ідзе гэтая сушка самому клубу. У другім клубе сушаць падмочаныя авёс або складаюць (няма куды дзець!) тытунь...

А ў калгасе-мільянеры на Случчыне мне давялося бачыць новы клуб (дарэчы, вельмі падобны на свай «архітэктур» на пуню), замкнёны цяжкім замком, накітаваны тых, якімі некалі замыкалі свае свірны хцівыя гаспадары-кулакі. На пытанне, чаму клуб на запоры, мне адказалі: «Старшыня баіцца, каб хлопцы і дзяўчаты не спалілі клуб. Вось і замыкае»...

І сапраўды: клуб адмыкаўся ў гэтым калгасе толькі па самых урачыстых рэвалюцыйных святах. Ды яшчэ ў дні выбараў...

Звычайна ж ключ ад пудовага замка

хаваўся ў глыбокай надзейнай кішэні самага старшыні калгаса — дэпутата Вярхоўнага Савета, паважанага ў рэспубліцы чалавека — таварыша Козела.

...Дзяўчына скардзіцца ў пісьме, што ёй сумна. Сумна, што не любіць больш каханы. Сумна, што дзяўчатам-таварышкам весела, а ёй — не. Сумна, што бібліятэка за чатыры кіламетры і няма чаго чытаць...

Чатыры кіламетры — гэта далёка ў 18 ці 20 год!

І вядома ж, будзе сумна, калі сядзець адной у хаце і толькі «сумаваць»... А пайсці ў тую бібліятэку за чатыры кіламетры, узяць кнігу, прачытаць яе і даць прачытаць таварышкам! А пасля сабрацца ўсім разам, пагутарыць, паспрачацца, памарыць!

Жадання такога ў дзяўчыны няма. Няма яго і ў яе таварышак: шчыра, сардэчна адклікнуцца на чужую адзіноту, дапамагчы дзяўчыне пазбыцца суму і зноў ачуныць ад гэтай хваробы, суцешыць, акрыліць...

І ўсё гэта, мусіць, вельмі хутка вылечылася б у калгасным клубе. Не ў тым клубе, дзе смеяць гарбузікамі, дзе сплёўваюць на падлогу і растоптваюць ботамі акуркі, дзе хлапец не саромеецца прысці ў клуб п'яным і ў прысутнасці дзяўчат і сталых людзей пачаць брыдкавую лаянку... Дзе, танчуючы з дзяўчынай, хлапец не выпускае з зубоў папяросты (і гэта з'яўляецца шыкам!), а дзяўчына не заўважае, што гэта непрыстойна, не разумее, што такога «кавалера», каб правучыць яго, лепей «адставіць»...

Дзяўчыну з яе болей і сумам павінен клікаць іншы клуб.

Той прыветны і светлы, што стаіць на ўзгорку сярод прысад і кветак, пасаджаных і вышываных класіфікацыяй маладымі рукамі...

І хіба гэта цяжка ці немагчыма зрабіць у кожным калгасе — для саміх сябе — самім хлопцам і дзяўчатам?

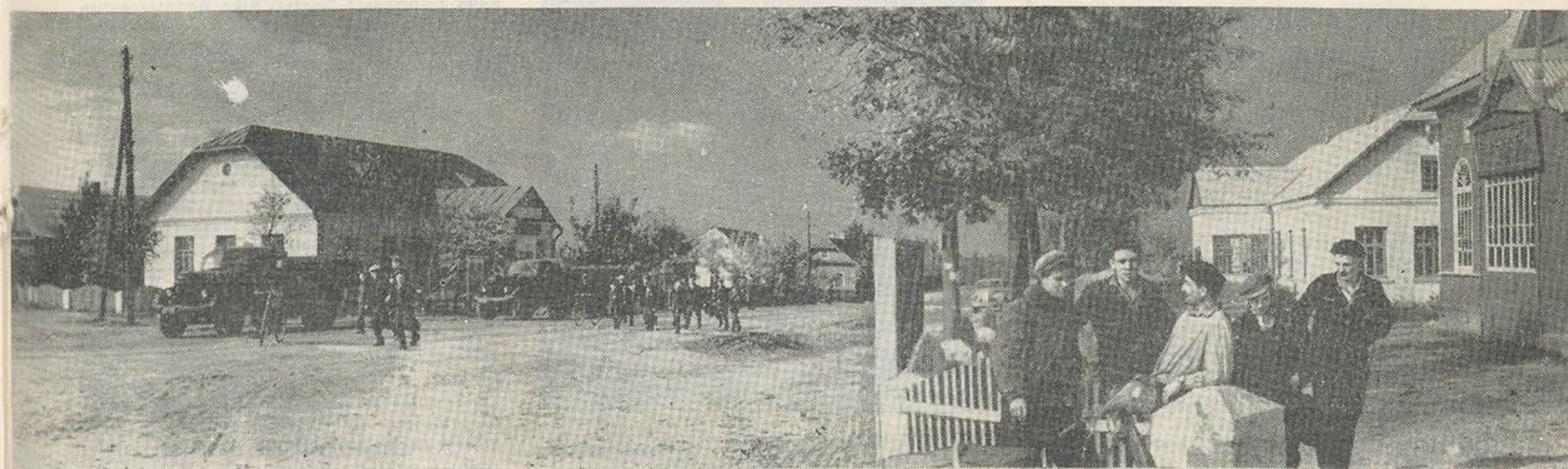
...У калгасным клубе гарыць электрычнасць. І на прыветнае святло, што льецца з клубных вокан, на прызыўны спеў баяна зблізку і здалёку сходзіцца моладзь. Павучыцца, паспяваць, пасмяяцца ўволю. І перш за ўсё, вядома, стрэцца з тым, хто любі і мілы сэрцу.

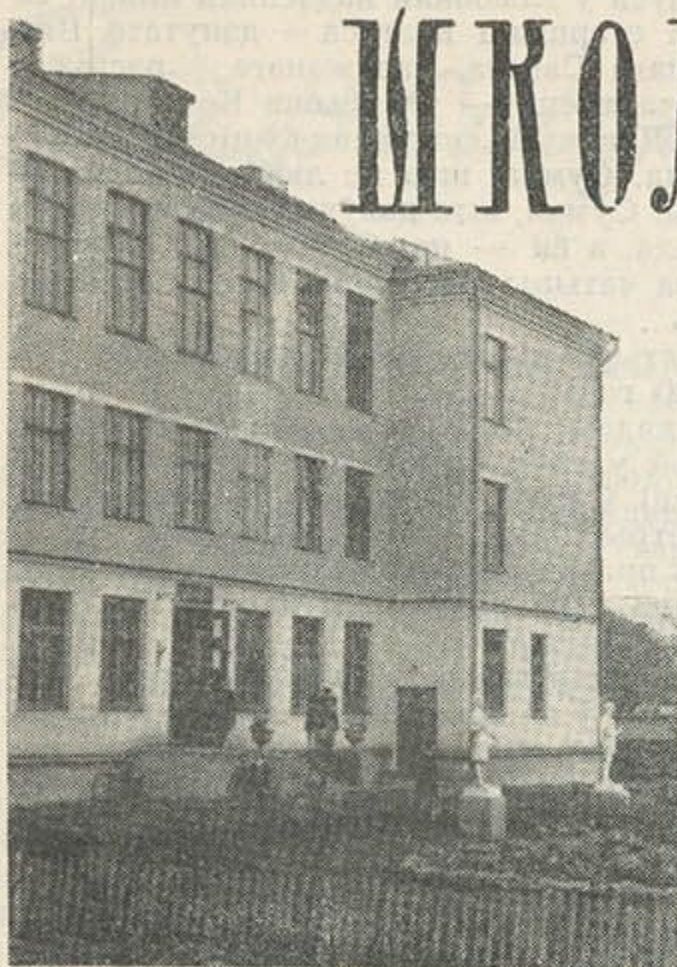
А хто не марыць пра такую стрэчу?..

Далёка на краіне ідзе слава аб справах калгаса «Рассвет» Кіраўскага раёна. Заможна і культурна жывуць тут людзі. На здымку: цэнтральная вуліца калгаса. Фота К. Якубовіча.

Добры падарунак у гэтым годзе атрымалі калгаснікі сельгасарцелі «Чырвоная зорка» Барысаўскага раёна. Тут аддзены ў эксплуатацыю новы калгасны Дом культуры з глядзельнай залай на 250 месца, у якім абсталяваны пакой для работы гуртоў мастацкай самадзейнасці, бібліятэка з чытальнай залай, стацыянарная кінаўстаноўка. На здымку: распаўсюджвальнікі літаратуры калгасны паштальён Зінаіда Мікульчык (злева) і бібліятэкар Надзея Лыскавец перадаюць кнігі ў дамы калгаснікаў.

Будынак школы-інтэрната.

ШКОЛА-ІХ ДОМ

цыпліна, пачуццё адказнасці, павага да працы людзей і да школы.

Навучальны год мы пачынаем з таго, што знаёмім новенькіх з правіламі ўнутранага распарадку, затым паказваем ім, як заслаць ложка, скласці адзежу, дзе і як пачысціць абутак, як прышыць вешалку і гузік, зацыраваць панчоу.

Нашы выхаванцы самастойна могуць рабіць невялікі рамонт адзежы, мыць невялікія рэчы (панчохі, шкарпэткі, гальштукі, насоўкі), а малым ва ўсіх гэтых справах дапамагаюць старэйшыя. Дзяўчынкі старшых класаў навучыліся шыць сукенкі, бялізну і інш. Вучні пята-шостых класаў узялі шэфства над выхаванцамі першых—чацвёртых класаў, якім не толькі дапамагаюць, але і кантралююць іх, сочаць, як яны выконваюць свае абавязкі.

Рабяты клапаціліся адносяцца да школьнай маёмасці. Самаабслугоўванне дало ім магчымасць адчуваць сябе гаспадарамі ўсяго таго, чым карыстаюцца.

Як і ў іншых школах-інтэрнатах, мы будзем сваю работу ў залежнасці ад мясцовых умоў і патрабаванняў жыцця. Ужо зараз мы вырашаем, кім будуць нашы выхаванцы, якой спецыяльнасцю яны авалодаюць у сценах інтэрната. Жывучы ў сельскай мясцовасці, мы паставілі задачу азнаёміць сваіх выхаванцаў з сельскай гаспадаркай, аграбіялогіяй і механізацыяй, каб пасля заканчэння школы яны маглі ўключыцца ў сельскагаспадарчую вытворчасць як кваліфікаваныя рабочыя, што валодаюць высокай культурай працы.

Ёсць у нас і ворная зямля і трактар «Беларусь», ёсць увесь прычэпны інвентар, аўтамашына. У нас пасаджаны свой

Вось яны, выдатнікі — горадасць Пружанскай школы-інтэрната.

ЧАЛАВЕК будучага — гэта перш за ўсё чалавек вялікай душы і ўзвышаных ідэалаў, чалавек, які адданы свайму народу, сумленны, працавіты. Толькі такія людзі могуць стаць дастойнай зменай старэйшаму пакаленню.

Не адзін раз, глядзячы на выхаванцаў нашай школы-інтэрната, я думаю: «Ім жыць пры камунізме, а ці сапраўднымі людзьмі яны растуць і ці ўсё робім мы, настаўнікі і выхавателі, для фарміравання ў іх правільных адносін да жыцця?»

Наша школа-інтэрнат існуе ўжо шосты год. Не скажу, што адразу ў нас усё пайшло гладка. Першыя крокі заўсёды цяжкія, так было і ў нас. Як заняць свабодны час вучняў, каб ім не было сумна, каб яны «не бадзяліся» без справы? Пасылалі выхаватэляў на семінары ў Мінск, шукалі адказы ў Макаренкі, Ушынскага, Калініна...

Выхаванцы школы-інтэрната забяспечаны ўсім, і забяспечыла іх дзяржава. Яна, як любячая маці, нічога не шкадуе, каб школа была для дзяцей родным домам. Ім створаны добрыя ўмовы для жыцця, вучобы, для адпачынку. Гэтай восенню ўступіў у строй новы будынак інтэрната, дзе старшакласнікі жывуць па чатыры чалавекі ў пакоі.

У распараджэнне дзяцей прадастаўлены майстэрні па металу і дрэву, швейная і шавецкая, радыёвузел, стацыянарная шыракастужкавая кінаўстаноўка, добра абсталяваныя кабінеты па фізіцы, хіміі і біялогіі. Кожны можа знайсці сабе справу па сэрцу.

Падводзячы вынікі пяцігадовай работы, хочацца адзначыць, што нашы выхаванцы сталі зусім іншымі. Яны выраслі духоўна, умацнелі фізічна, атрымліваюць неабходныя веды і навыкі.

Жыццё ў калектыве, патрабаванні калектыву фарміруюць іх погляды, паняцці, адносіны да асабістага і грамадскага.

Мы, педагогі, дабіваемся, каб дзеці атрымалі не толькі агульнаадукацыйныя веды, не толькі навучыліся добра, культурна працаваць, але, каб у іх выхоўваліся беражлівыя адносіны да асабістых рэчаў, ахайнасць, свядомая дыс-

У швейнай майстэрні заняткі вядзе Ядвіга Ксавер'еўна Блінова.

сад, вырошчвае гародніну. Перад вучэбным корпусам і інтэрнатам разбіты кветнік. Апрача таго, гадуем свіней, трусаў. Разводзяць рабят і галубоў. Ёсць пасека. Усе работы на ўчастках выконваюць выхаванцы пад наглядом педагогаў. Гуртком юных натуралістаў кіруе вопытны выкладчык біялогіі, неаднаразовы ўдзельнік Усесаюзнай выстаўкі К. С. Піліпюк.

Мы звяртаем асаблівую ўвагу на тое, каб у вучняў не выходзіла зазнайства, славалюбства, каб кожны быў гатовы дапамагчы таварышу і клапаціцца б пра поспехі ўсяго калектыву, а не толькі пра свае ўласныя. Мы стараемся заахвочваць таварыскую ўзаемадапамогу ў працы, асабліва дапамогу старэйшых малодшым.

У сярэдзіне кастрычніка кожнага года мы праводзім свята ўраджаю. Вучняў, якія лепш за іншых працавалі, прэміруем: гадзіннікамі, фотаапаратамі або экскурсіямі. Сёлета адна група выхаванцаў—25 чалавек—ездзіла на экскурсію ў Мінск, другая—13 чалавек—у Ленінград.

У апошнюю нядзелю кожнага месяца мы адзначаем дзень нараджэння ўсіх, хто нарадзіўся ў гэтым месяцы. Наш повар Дзмітрый Паўлавіч Семянчук пячэ цудоўныя тарты, яму дапамагаюць старшакласніцы, таксама ўжо майстры кулінарнай справы Вера Бялеста і Галя Вазьміцель.

Некалькі слоў пра ўрокі культуры. На гэтыя ўрокі мы звяртаем вельмі вялікую ўвагу. На іх дзеці вучацца, як трэба правільна паводзіць сябе ў сталавай, дома, у кіно, тэатры, у гасцях. У канцы года абавязкова праводзім падагульняючыя заняткі. Зараз у нас абсталёўваецца спецыяльны клас дамаводства, у якім будуць сабраны ўсе неабходныя дапаможнікі, патрэбнае бытавое абсталяванне і адпаведныя стэнды.

Урокі вучні рыхтуюць пад наглядом выхаватэляў. У вольны час праводзім гутаркі, дыспуты, сустрэчы з перадавікамі вытворчасці. Не так даўно ў нас быў вечар «У жыцці заўсёды ёсць месца подзвігу». Наша вучаніца Зінчук Марыя зрабіла даклад, на вечар запра-

сілі ўрача раённай бальніцы, якая была на фронце ў час Айчыннай вайны, запрасілі сакратара райкома камсамола, удзельнікаў асваення цалінных зямель, цяпер студэнтаў Пружанскага тэхнікума механізацыі, старых камуністаў. Вечар быў цікавы і карысны.

Не менш цікавым быў дыспут «Рыхтуйся жыць пры камунізме». На ім гутарка ішла аб Праграме партыі, сутнасці камуністычнай маралі, высокай годнасці савецкага чалавека.

Пройдуць гады, вырастуць нашы выхаванцы, стануць карыснымі людзьмі грамадства. Па розных месцах раз'едуцца яны. І мы, педагогі, упэўнены, наша праца дасць добрыя ўсходы.

Нашы выхаванцы пойдучы ў жыццё сапраўднымі будаўнікамі камунізма.

В. М. ЗЕЛЯНКЕВІЧ,
дырэктар Пружанскай
школы-інтэрната.

Вечарам у піянерскім пакоі.

Шчырае дзякуй

Я — мнагадзетная маці, у мяне сямёра дзяцей. Старэйшыя павырасталі, і маё сэрца цяпер толькі радуецца, калі я гляджу на іх. Але здароўя няма. Адняла вайна. Столькі перажыццё давялося, што не ведаю як і вытрымала. Усё сэрца балела за дзяцей: як іх накарміць, як ад ворага ўратаваць, балела і за мужа, што быў на фронце. А цяпер урачы кажуць — парок сэрца. Часта хварэю, ды і муж з вайны вярнуўся інвалідам другой групы пасля кантузіі.

Старэйшыя дзеці ў школе вучыліся, мне дапамагалі меншых гадаваць. Але вось пачула я, што ў Пружанах школа новая адкрываецца, дзе і вучацца дзеці і жывуць, як дома. Скажу шчыра, не хацела я сваю Маруську, што ў першы клас павінна была ісці, аддаваць у гэту школу. Неяк боязна было. А потым падумала: пагляджу, калі што не так — забяру дадому.

І вось мая Маруся ўжо ў шосты клас ходзіць. І як жа я рада, што яна ў гэтай школе! І апранута яна, і дагледжана, і ўрокі рыхтуе пад нагляд настаўнікаў, і розным карысным справам вучыцца. Хваліцца, што хутка нават сама сукенкі шыць сабе будзе. Ёсць у іх настаўніца такая, Ядвіга Ксавер'еўна завуць яе, яна іх і вучыць шыць.

Прыедзе мая Маруся на канікулы, столькі добрага заўсёды раскажа пра школу, што і перадаць немагчыма. І так гэтыя расказы спадабаліся маёй маленькай Олечцы, што і яна спакою мне не давала: уладкуй у школу-інтэрнат і ўсё! Што вы думаеце, дзяржава і тут пайшла мне на сустрэчу, прынялі маю Олечку ў гэту школу, у першы клас.

У гімнастычнай зале. Практыкаванне на брусах выконвае Алена Балабродская.

Фота П. Нікіціна.

Я шмат разоў была ў інтэрнаце, бачыла, як жывуць дзеці, як ім хараша і якія ў іх цудоўныя настаўнікі і выхавателі. Яны не шкадуюць працы і здароўя, каб нашы дзеці выраслі сумленнымі людзьмі.

Я ім шчыра ўдзячна за гэта.

І яшчэ я хачу сказаць вялікае дзякуй нашаму ўраду, які так па-бацькоўску клапаціцца аб дзецях.

Н. А. КУНДА

Пружанскі раён
вёска Сломінцы.

ЗОРКА ВЕНЕРА

М. АЛТУХОЎ, Б. БУР'ЯН

Малюнкі А. Кашкурэвіча

9 снежня спайняецца 70 год з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта Максіма Багдановіча. Жыццё паэта прысвечана п'есе М. Алтухова і Б. Бур'яна «Зорка Венера». Урывак з гэтай п'есы і прапонуецца нашаму чытачу.

ГОЛАС ГАЗЕТЧЫКА ЗА СЦЭНАЙ. Газеты! Газеты! Газеты! Вялікі князь Мікалай Мікалаевіч узнагароджвае салдат георгіеўскімі крыжамі. Нашы войскі адбілі атакі немцаў і аўстрыякаў. Газеты! Газеты! (Голас аддаляецца і нарэшце заціхае зусім).

БАГДАНОВІЧ. Крыжы... Колькі крыжоў!.. «Бо скрозь — мяжы...» (Уздыхае галаву і — здзіўлена). Ты, Любачка?

ЛЮБАЧКА. Гаспадыня пытае, ці не патрэбна вам чаго?

БАГДАНОВІЧ. Дзякуй. Не трэба. (Закашляўся.)

ЛЮБАЧКА. А гарачага малака? БАГДАНОВІЧ. Гэта пройдзе, Любачка... Пройдзе...

ЛЮБАЧКА. Не пройдзе, калі не будзеце шкадаваць сябе. Бачыла, як вы стаялі з нейкай. Гадзіны са тры! А надвор'е — кастрычнік. Ці ж яна не ўцяміць...

БАГДАНОВІЧ. Знаёмая... ЛЮБАЧКА. Вы мяне лічыце дзіцем?

БАГДАНОВІЧ. Праўда, ты яшчэ зусім...

ЛЮБАЧКА. Мне, дзякуй богу, пайшоў пятнаццаты.

БАГДАНОВІЧ. Ого! ЛЮБАЧКА. А яна непрыгожая. Зусім-зусім. Я, калі яшчэ вырасту, буду куды прыгажэйшая. Толькі сукенкі такой не здолею справіць... Дорага. (Раптам.) І што вы ў ёй знайшлі!..

БАГДАНОВІЧ (лагодна). Сам не ведаю...

ЛЮБАЧКА. Вы хворы. Вам трэба дома...

БАГДАНОВІЧ (з усмешкай).

У адным музеі я бачыў
Над японскаю вазаю надпіс:
«Просьце рукамі не датыкацца».
...Далікатныя людзі самі

ведаюць гэта,
А недалікатным аб гэтым
напамінаюць.

ЛЮБАЧКА. І не дасціпна! І не разумна!.. І нічога вы не разумееце!.. (Праз слёзы.) Хочаце гарачага малака ці не?

БАГДАНОВІЧ. Ну, калі ты...
ЛЮБАЧКА. Зараз прынясу.
БАГДАНОВІЧ. Не спяшайся, Любачка. Скажы, цябе не крыўдзіць твая гаспадыня?

ЛЮБАЧКА (нехаця). Гаспадыня як гаспадыня.

БАГДАНОВІЧ (мякка). Не дазваляй, Любачка, гору панаваць над табой. Ты яшчэ, можа, убачыш лепшыя дні... Загінула маці — гэта непараўна... Голад, любая, вайна — для ўсіх гора...

ЛЮБАЧКА (усхліпнула). Мама... (раптам). Кажэце — для ўсіх? А для яе, для вашай фрэйліны, — таксама? Людзі паміраюць, а яна з афіцэрамі ў фазтонах раскатваецца.

БАГДАНОВІЧ. Якая яна фрэйліна! ЛЮБАЧКА. Далася яна вам.

БАГДАНОВІЧ (задумённа). Яна зусім не тая, за каго сябе выдае.

ЛЮБАЧКА. Толькі што прыгожая.

БАГДАНОВІЧ. Ты ж толькі што казалася...

ЛЮБАЧКА (успыхнула). Мала чаго я казалася!

БАГДАНОВІЧ. Пра бацьку нічога не чуто?

ЛЮБАЧКА. Нічога.

БАГДАНОВІЧ. Яшчэ раз трэба запрасіць камандзіра эскадры. Ён знойдзеца, абавязкова знойдзеца! (Запісвае.) Крэйсер «Святая Марыя»...

ЛЮБАЧКА (уздыхнула). І тут Марыя.

БАГДАНОВІЧ. Я не пра тое, Любачка. Не хвалойся — не пераблытаю.

ЛЮБАЧКА. Мала навокал добрых... А вы — на маю галаву — добры! (Засаромелася.) Пайду па малако. (Выходзіць.)

БАГДАНОВІЧ. Старыць людзей вайна... Па гадах зусім дзяўчо, а ўдумлівая, як сталая жанчына. Штосьці ўрачыстае, тужлівае ёсць у яе вачах, як у мадоны. Трэба напісаць. Абавязкова напісаць. Мурзатае, у лахманах дзіця з вачыма мадоны... (Паглыбляецца ў паперы.) Ну, трымайся, Максім! Эстэты з вусамі і без вусоў загрызуць. Даволі розных лесуноў, русалак ды рыцараў! «На беспросветны ўжас жыцця адкрыў скорей, адкрыў глаза!»

ЛЮБАЧКА (вяртаецца). Да вас нейкі... з вусамі.

БАГДАНОВІЧ. Прасі. (Лагодна.) Я не пакрыўдзіў цябе, Любачка?

ЛЮБАЧКА (ганарыста). Вось яшчэ! (Выходзіць.)

Уваходзіць Эстэт з вусамі.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Шанаванне, Максіме Адамавічу!

БАГДАНОВІЧ (запрашае садзіцца). Калі ласка.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Я шчыра, як беларус да беларуса. Хочаце махоркі? Палеская.

БАГДАНОВІЧ. Дзякуй. Нельга.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Прабачце, ні рускіх, ні польскіх, ні тым больш нямецкіх папярост не курым. Прынцыпова.

БАГДАНОВІЧ (усміхнуўся). Махорачны патрыстызм.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Не толькі махорачны. З дробязей складаецца вялікае. Не прызнаём гальштукаў, — носім вышываныя кашулі, слупкія паясы...

БАГДАНОВІЧ. А я ўсё па-студэнцку: у тужурцы.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Гм... Разумеце, Максіме Адамавічу, мы на грамадзе спрачаліся наконт вашай кніжкі «Вянок» і некаторых іншых твораў. Грамада даручыла мне звярнуцца да вас з некаторымі, значыць, заўвагамі.

БАГДАНОВІЧ. А што за... грамада?

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Даруйце, таварыства не зусім легальнае і я...

БАГДАНОВІЧ. Не зусім? Ну-ну.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Мы лічым вас нацыянальным паэтам, і нам крыўдна, што вы часамі ўжываеце не ўласцівыя беларусам формы.

БАГДАНОВІЧ (з некаторым раздражненнем). Вы лічыце?

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Што агульнага мае беларускасць з такімі формамі, як санет, трыялет, ронда, раманс!

Багдановіч насуплены, маўчыць.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Акрамя таго, вы перакладаеце на нашу мову пісьменнікаў, што належаць да нацыі, якія прыгнятаюць наш край.

Багдановіч маўчыць. Гэта пачынае непакоіць Эстэта з вусамі.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Пушкіна, Міцкевіча... Нарэшце, нам не падабаецца, што вы адначасова пішаце і на рускай мове. Маскалі вам добра плацяць?

БАГДАНОВІЧ. Я не адказаў бы вам, калі б вы гаварылі толькі ад свайго імя, але, паколькі вас прыслала таямнічая грамада, дык скажу. Я не люблю палескай махоркі, але люблю зямлю, на якой яна ўзрастае.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Мы не сумняваліся...

БАГДАНОВІЧ. Пушкіна і Міцкевіча я не змяняю на тыпаў, у якіх на душы нічога, акрамя махорачнай копаці, няма. Перадайце вашай грамадзе.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Вы нас няправільна зразумелі! Мы — шчыра...

БАГДАНОВІЧ. Я — таксама.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Грамада даручыла мне таксама... Разумеце, мы маем некаторыя сродкі... Не асабістыя — агульныя. Мы ведаем, што здароўе ваша... Разумеце, справа далікатная, і я проста не ведаю, з чаго пачаць... Адным словам, грамада згодна фінансаваць ваша падарожжа на Поўдзень, калі вы абавязжаецеся нічога без нашай санкцыі не друкаваць. Разумеце, нацыянальныя інтарэсы...

БАГДАНОВІЧ (металічным голасам). Я абсалютна здаровы.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Мы не патрабуем юрыдычных абавязацельстваў, якія маглі б кінучь на вас цень у пачынае. Дастаткова вашага чэснага слова. А здароўе ваша... Мы цікавіліся... Урачы запэўняюць, што без крымскага паветра вы нядоўга працягнеце...

БАГДАНОВІЧ. Калі я не памыляюся, вам карцела паглядзець, ці не ідзе дождж?

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Я ведаю, што сёння добрае надвор'е. Не спяшаюся выганяць мяне. Дарэчы, мне беларускі дождж не страшны, бо я здаровы, а для вас ён пагібельны. Хачу яшчэ папярэдзіць вас, як беларус

беларуса. Наконт аднаго вашага знаёмства...

БАГДАНОВІЧ. Усё ж хочаце дачакацца дажджу?

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Наша агульная знаёмая, Марыя Мікалаеўна, не тая жанчына, якая здолела б заняць месца натхніцельніцы нашага нацыянальнага паэта. (Багдановіч хмурыцца ўсё больш.) Мала таго, што яна не беларуска. (Таямніча.) У Мінск прыехала адна дама, фрэйліна вялікай княгіні... Яна запэўняе, што ніякіх Марый...

Багдановіч устае з-за стала. Эстэт з вусамі адступае да дзвярэй, спяшаючыся дагаварыць пачатае.

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Усюды — падазроныя суб'екты...

БАГДАНОВІЧ (паказваючы на дзверы). Прашу вас! Пакуль не грывнула навалыніца!

ЭСТЭТ З ВУСАМІ. Я па-зямлячку, хацеў папярэдзіць, а вы...

БАГДАНОВІЧ (грозна). Прашу! (І — закашляўся.)

Эстэт з вусамі хутка выходзіць.

БАГДАНОВІЧ. Погань!.. Якая погань!.. (Задумаўся.) Хто ж яна — мадона ці...

Уваходзіць Любачка.

ЛЮБАЧКА (нясе малако.) Што, «недалікатным аб гэтым напамінаюць»?

БАГДАНОВІЧ. Перадай, калі ласка, гаспадыні, што для гэтага пана мяне ніколі няма дома.

ЛЮБАЧКА. Выпіце малака.

БАГДАНОВІЧ. Дзякуй. (П'е.)

ЛЮБАЧКА. Хворы вы, а хвалюецца. І ўсё — паперкі, паперкі.

БАГДАНОВІЧ. Трэба паспець, Любачка.

ЛЮБАЧКА. Да чаго?

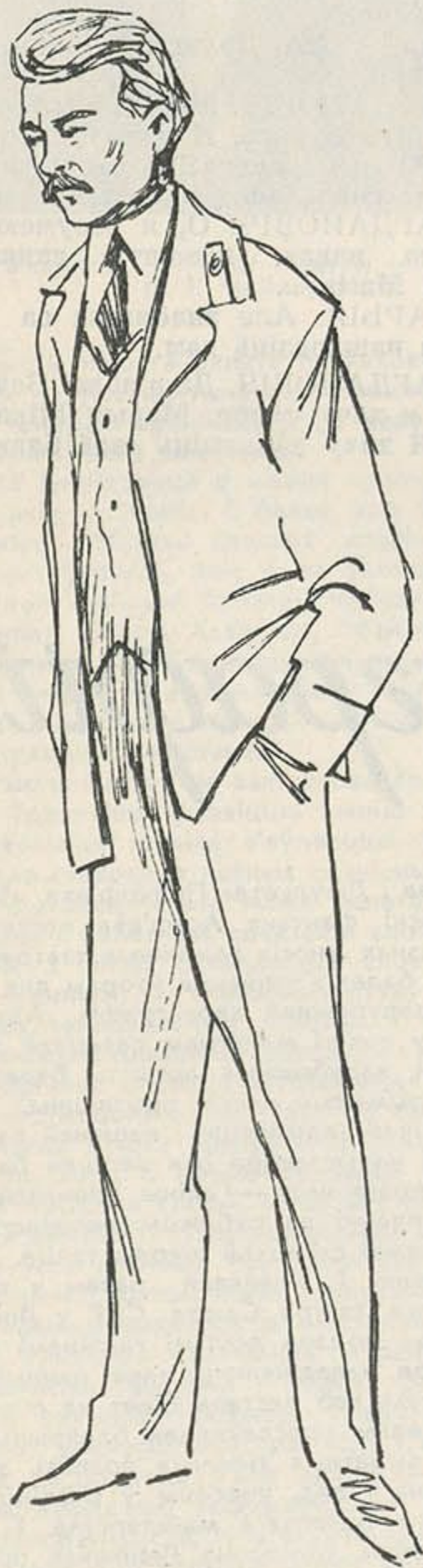
БАГДАНОВІЧ. Мабыць, нядоўга мне засталася... На гэтым свеце.

ЛЮБАЧКА (горача.) Няпраўда!

БАГДАНОВІЧ. На жаль, праўда.

ЛЮБАЧКА. Гэта ў вас ад надвор'я настрой кепскі... І пакой вільготны... А вам бы сонейка, паветра свежае...

БАГДАНОВІЧ. Яно вельмі дорага каштуе, Любачка. Не па кішэні мне свежае паветра. Эх, каб добрая навалніца прайшла! Пасля навалніцы паветра заўсёды чыстае, свежае. Здаецца, наглытаўся б яго і адразу адужаў бы!

ЛЮБАЧКА. А я чула, як урач казаў, што навалнічнае надвор'е вам шкоднае.

БАГДАНОВІЧ. Гледзячы якая навалніца!

ЛЮБАЧКА. Кажуць, на Поўдні хараша. Ля сіняга мора...

БАГДАНОВІЧ. Эх, Любачка-Любка!..

ЛЮБАЧКА (даверліва.) Пані гаспадыня заўсёды лае мяне: Любка — дрэн, Любка — галаву адкручу. І нават горш. А вы па выглядзе пан, а нейкі не панскі.

БАГДАНОВІЧ (узрушаны.) Сцяна паміж імі і намі, Любачка.

Узяў сшытак, знайшоў адпаведнае месца, чытае.

Я хлеба ў багатых прасіў

і маліў, —

Яны ж мне каменні давалі...

(Уступае хор.)

ЛЮБАЧКА Гэта ж пра нас... пра маму...

БАГДАНОВІЧ.

...І тыя каменні між імі

і мной

Сцяною вялізнаю сталі.

Яна усё вышай і вышай расце

І шмат каго дужа лякае.

Што ж будзе, як дрогне,

як рухне яна?

Каго пад сабой пахавае?

ЛЮБАЧКА (шчыра.) Не ведаю, Максім Адамавіч...

БАГДАНОВІЧ (задумённа.) Калі рухне? І ці рухне?

ЛЮБАЧКА. Можна — я вывучу?

БАГДАНОВІЧ. Не варта, Любачка.

Такія радкі радасці не прыносяць.

ЛЮБАЧКА (натхнёна.) Прыдзе да нас радасць! Ubачыце — прыдзе!

БАГДАНОВІЧ (ласкава паглядзіў

яе косы.) Мілая мая дзяўчынка.

ЛЮБАЧКА (шчаслівая, закруцілася па пакой). Я хутка новую сукенку

спраўлю! Блакітную...

Стук у дзверы.

БАГДАНОВІЧ. Калі ласка.

Уваходзіць Марыя ў форме «міласэрнай сястры».

ЛЮБАЧКА (спынілася, засмутнела.) Толькі вы мяне ў ёй не ўбачыце!

(Выбягае.)

МАРЫЯ. Даруйце, Максім Адамавіч. Зайшла развітацца.

БАГДАНОВІЧ. Чарговы таямнічы ад'езд?

МАРЫЯ. Можна прысесці?

БАГДАНОВІЧ. Прашу, Марыя Мікалаеўна.

МАРЫЯ (падыходзіць да акна, з-за шторы паглядае на вуліцу.) Не чакалі?

БАГДАНОВІЧ (ківаючы на акно.) Герой вашага рамана?

МАРЫЯ (жартам.) Вы так жадаеце бачыць героя майго рамана, што я ўжо думаю завесці яго.

БАГДАНОВІЧ (раптам.) Марыя Мікалаеўна, — хто вы?

МАРЫЯ. Марыя Мікалаеўна.

Уваходзіць Любачка.

ЛЮБАЧКА (кладзе газету на стол). Чытайце, адукаваныя людзі. Вось гэтае! (Выходзіць.)

МАРЫЯ (бярэ газету, усхвалявана). Сумнае здарэнне, Максім Адамавіч...

БАГДАНОВІЧ (чытае). «Бальшавіцкая група... тэарысты... напад на канвой... вызвалілі небяспечнага рэвалюцыянера... Адзін з налётчыкаў быў апазнаны... Гэта нейкі Задарожны, якога даўно расшукваюць улады... Ёсць забітыя...» Задарожны?

Багдановіч разгублена маўчыць, але ў хоры ўзнікаюць першыя акорды «Ave Maria» — і твар паэта асвятляецца яшчэ няпэўнай здагадкай. Нечакана ўваходзіць Любачка.

ЛЮБАЧКА. Максім Адамавіч, да вас нейкі...

БАГДАНОВІЧ. Хто?

ЛЮБАЧКА. Нейкі афіцэр.

БАГДАНОВІЧ. Мяне няма дома.

ЛЮБАЧКА. Ён кажа, што вы... дома.

МАРЫЯ (Багдановічу). Я не хацела б, каб мяне бачыў у вас хто старонні.

ЛЮБАЧКА (здэкліва). Кажуць, маладой жанчыне непрыстойна быць у халасцяцкіх кватэрах.

МАРЫЯ. Вось як! Дзе ж так кажуць, Любачка?

ЛЮБАЧКА. А калі я кажу — вам мала?

БАГДАНОВІЧ (Марыі). Прайдзіце ў гэты пакой. Толькі не крыўдуйце за непарадак.

Марыя выходзіць.

ЛЮБАЧКА. Супакойцеся, Максім Адамавіч. Ведаеце, жандары, калі што якое, урываюцца без папярэджання.

БАГДАНОВІЧ (схаваў некаторыя паперы са стала). Што ж, прасі...

Любачка выходзіць.

БАГДАНОВІЧ (збіраючыся з думкамі). Не, гэта неверагодна.

Уваходзіць Ротмістр, па-вайскаваму вітаецца.

РОТМІСТР. Выбачайце, Максім Адамавіч, — візіт нечаканы. Праходзіў міма, думаю — зайду на хвілінку.

БАГДАНОВІЧ. Мне здаецца, што вы ніколі нічога не робіце без пэўнай мэты.

РОТМІСТР. Памыляецеся, Максім Адамавіч. Акрамя службовых абавязкаў, ёсць у нас культурныя патрэбы. Нават — у нас. Я, напрыклад, наведваю тэатр, многа чытаю. Вершы таксама. Вашы, напрыклад, уважліва.

БАГДАНОВІЧ. Па службе?

РОТМІСТР. Не толькі. Наогул люблю разумных людзей. Вы скажаце, што жандары і паліцэйскія — пераважна дурні. Памятаю вашу эпіграму на конт становога прыстава. Што ж, не буду прэчыць. На жаль, нашы ніжнія чыны не вылучаюцца розумам. Нічога не зробіш — служба не з высакародных. Ведаеце, адзін мой калега сцвярджае, што кожны разумны чалавек у наш час — патэнцыйны вораг самадзяржаўя. А? Ён кажа, што калі Расія загіне, дык таму, што мы раскладзілі вельмі многа разумных людзей.

БАГДАНОВІЧ. Вядома, дурнямі кіраваць лягчэй.

РОТМІСТР. Памятаеце — Цэзар любіў тоўстых. Тоўстыя — абывацелі, уласнікі... А ў Расіі вельмі многа тонкіх. Гэта небяспечна.

БАГДАНОВІЧ. Накарміце народ — можа, ён растаўсцее. Тады і вершаў нікому, акрамя вас, не спатрэбіцца.

РОТМІСТР (асцярожна). Мадмуазель Марыя па-ранейшаму натхняе вас?

БАГДАНОВІЧ. А вас?

РОТМІСТР (дыпламатычна). Чароўная жанчына! Пасля таго вечара я не бачыў яе... А вы?

БАГДАНОВІЧ. Баюся, што і я не шчаслівейшы за вас.

РОТМІСТР. Яна да вас не заходзіла?

БАГДАНОВІЧ. Гэта быў бы вялікі гонар для мяне.

РОТМІСТР. Не заходзіла?

БАГДАНОВІЧ. Допыт?

ЛЮБАЧКА (уваходзіць). Малако выпілі?

РОТМІСТР. Як тваё імя?

ЛЮБАЧКА. Любка.

РОТМІСТР. Скажы, Любка, сюды не заходзіла маладая пані? Такая... прыгожая. З чырвоным крыжыкам на белай хустачцы?

ЛЮБАЧКА (зірнуўшы на Багдановіча). Пані?... Сюды, акрамя мяне, ніхто не ходзіць. Я не дазволіла б.

РОТМІСТР. Вось як! Ты ўпэўнена?

ЛЮБАЧКА. Што ж я, спяная? (Выходзіць.)

РОТМІСТР. Гм... Мо' і наблыталі, шэльмы. (Багдановічу.) Вас здзіўляюць мае пытанні? Я лічыў бы сябе нягоднікам, калі б не папярэдзіў вас аб неабходнасці больш асцярожна выбіраць знаёмствы. Вы паэт, пясняр прыгажосці. У вас чыстае, фігуральна кажучы, блакітнае імя. Я не хачу бы, каб вы яго заплямілі.

БАГДАНОВІЧ (з іроніяй). Вы так клапатліва ставіцеся да мяне...

РОТМІСТР (не заўважыўшы іро-

ніі). Па сакрэту, Максім Адамавіч: ёсць падазрэнне — яна не тая, за каго мы яе лічылі. Яна, мабыць, дзейнічае супраць улад. Магчыма, па заданню германскага генштаба. Трэба сачыць...

Некалькі секунд Багдановіч глядзіць на Ротмістра неўразумёна, а потым радасна ўсміхаецца і пачынае смяяцца.

РОТМІСТР. Не бачу прычын для веселасці.

А Багдановіч заліваецца амаль дзіцячым смехам.

РОТМІСТР. Калі гэта істэрыка, выпіце вады. (Крычыць). Любка!

Уваходзіць Любачка.

ЛЮБАЧКА. Га?

РОТМІСТР. Падай шклянку вады. Жадаю ўсяго найлепшага! (Выходзіць.)

БАГДАНОВІЧ. Не хачу вады, Любачка! Не хачу!

ЛЮБАЧКА. А вы не надта радуіцеся. Я зманіла не з-за яе. Калі б жандары шукалі майго самага лютага ворага — і то не дапамагла б.

БАГДАНОВІЧ. Залатая ты мая дзяўчынка!

ЛЮБАЧКА. Залатая — там. (Выходзіць.)

БАГДАНОВІЧ. Марыя Мікалаеўна! Я набіты дурань. Я думаў, што вы...

МАРЫЯ (уваходзіць). Я рада, што вас не спалохалі ўсе гэтыя здагадкі.

БАГДАНОВІЧ. О, я разумею! Разумею нават, навошта спявалася «Ave Maria»...

МАРЫЯ. Але знаёмства са мной можа пашкодзіць вам.

БАГДАНОВІЧ. Да д'ябла! Ведаецца, чаго я хачу цяпер, Марыя Мікалаеўна? Я хачу запляміць сваё блакітнае імя!

Працягваем размову аб прыгожым

Мастацтва харэаграфіі

ВЯЛІКАЙ папулярнасцю карыстаецца ў нашай краіне мастацтва. Савецкія людзі любяць оперу, драму, цырк, эстраду, кіно. Ганаровае месца сярод гэтых відаў мастацтваў займае і балет.

А ў недалёкім мінулым балет быў як бы прывілеяваным мастацтвам. Прафесійнальныя балетныя трупы існавалі толькі ў імператарскіх тэатрах Пецярбурга і Масквы, якія наведваліся ў асноўным «высакароднай» публікай. Народ жа не меў магчымасці бачыць балетныя спектаклі.

У Савецкім Саюзе балет стаў сапраўды народным мастацтвам, любімым самымі шырокімі масамі глядачоў і асабліва моладдзю. Балетныя тэатры створаны ва ўсіх саюзных рэспубліках і многіх буйных гарадах краіны. Таму заўсёды перапоўнены тэатральныя залы ў час балетных спектакляў і канцэртаў. Глядачоў прыцягвае высокая якасць спектакляў,

выдатнае выканаўчае майстэрства любімых артыстаў.

Савецкі балет, адмовіўшыся ад чыстай забаўляльнасці, ад пастановачных фэерый, ад танца дзеля танца, значна пашырыў кола тэм. У балетным тэатры атрымалі ўвасабленне лепшыя творы сусветнай літаратуры — творы Шэкспіра, Бальзака, Пушкіна. Ставяцца балеты, прысвечаныя сучаснай тэме, якія разказваюць аб гераізме савецкіх людзей, аб дружбе народаў, барацьбе за мір.

У нашай краіне балет вырашае тыя ж ідэйна-мастацкія задачы, што і іншыя віды мастацтва, — выхоўвае глядачоў у духу камунізму, развівае іх эстэтычныя густы.

Развіваючы лепшыя традыцыі класічнага рускага танца, савецкая харэаграфія дасягнула небывалага росквіту. Слава савецкага балета даўно выйшла за межы нашай краіны. Балеты «Лебядзінае возера», «Спячая прыгажуня» Чайкоўскага,

«Рамэа і Джульета» Пракоф'ева, «Бахчысарайскі фантан» Асаф'ева пастаўлены на сцэнах многіх замежных тэатраў. Савецкі балет з'яўляецца ўзорам для дзячоў зарубежнай харэаграфіі. Адаючы даніну павагі майстрам савецкай харэаграфіі, зарубежныя артысты балета нават прымаюць рускія прозвішчы.

Вялікай вядомасцю і пашанай ва ўсім свеце карыстаецца імя лепшай балерыны нашага часу — Галіны Уланавай. Яе выступленні за рубяжом ператварыліся ў трыумф савецкай школы танца. У час гастролёў Г. Уланавай разам з трупай Вялікага тэатра Саюза ССР у Лондане тысячы людзей доўгімі гадзінамі стаялі ў чарзе, наладжваючы нават начныя дзяжурствы, каб дастаць білет на спектаклі з удзелам праслаўленай балерыны.

За выдатныя творчыя поспехі, за велізарны ўклад, унесены ў развіццё савецкага балетнага майстэрства, Г. Уланова была ўдасцелена Ленінскай прэміі.

Г. С. Уланова ў ролі Адэты — «Лебядзінае возера»
П. І. Чайкоўскага.

Артысты нашага балета паспяхова выступалі на ўсіх кантынентах зямнога шара, з гонарам пранёшы сцяг савецкага харэаграфічнага мастацтва.

Мала знойдзецца ў нашай краіне людзей, якія не любілі б балет, якіх бы не хвалілі вобразы лепшых класічных і сучасных балетаў, якія б не захапляліся чужойнай музыкай балетаў Чайкоўскага, Глазунова, Гліэра, Асаф'ева, Пракоф'ева. Але можна з упэўненасцю сказаць, што толькі нямногім вядома, якая нялёгка штодзённая праца ляжыць у аснове гэтага чужойнага мастацтва.

Артысты балета не выпадкова вялікую ўвагу ўдзяляюць развіццю тэхнікі танца. Танцавальная тэхніка з'яўляецца сродкам для стварэння пэўных сцэнічных вобразаў. Танец — гэта мова балета, ён замяняе ў балетным спектаклі словы.

«...Як з літар складаюцца словы, са слоў — фразы, так з асобных рухаў складаюцца танцавальныя «словы» і «фразы», якія раскрываюць пэўны сэнс харэаграфічнай аповесці, — гаворыць Г. Уланова. — ...Асобныя рухі самі па сабе не азначаюць нічога канкрэтнага. Няма такога па, якое б праміла замяніла нават самыя простыя словы, нахталт «я іду» або «я думаю» і гэтак далей. Але мноства па ў іх лагічнай паслядоўнасці, у іх прыгожым і дынамічным спалучэнні можа і павінна выказаць разнастайныя пачуцці, глыбокія чалавечыя перажыванні — шчасце кахання і горыч разлукі, пакуты рэўнасці і цяжар прадчування, надзею і расчараванне, радасць і адчай, парыв да подзвігу і яго здзяйсненне...» І чым выразней, эмацыянальней будзе выкананне артыста, тым больш зразумелым стане для гледача змест балета.

Аднак аднаго валодання тэхнікай танца, няхай нават дасканалай, яшчэ недастаткова для стварэння мастацкага вобраза. Выкананне артыста не натхнёнае, не сагрэтае пачуццём не хвалюе гледача — такі танец з'яўляецца толькі наборам рухаў.

Побач з харэаграфіяй асабліва вялікае месца ў балете належыць музыцы. Харэаграфія і музыка — аснова балетнага спектакля. Пры пастаноўцы балета балетмайстар заўсёды імкнецца раскрыць змест музыкі, дасягнуць поўнага зліцця музычных вобразаў з харэаграфічным вырашэннем спектакля. У тых выпадках, калі балетмайстар дасягае гэтага, на сцэнах тэатраў паяўляюцца высокамастацкія спектаклі. У якасці прыкладу можна прывесці нядаўна пастаўлены балетмайстрам Андрэевым на сцэне Беларускага опернага тэатра балет «Казка аб мёртвай царэўне і аб сямі багатырах» (музыка Лядава). За апошнія гады беларускі балет дасягнуў значных поспехаў. Цяпер нават цяжка паверыць, што ўсяго гадоў трыццаць таму назад беларускі прафесіянальны балет рабіў толькі свае першыя крокі.

«Чырвоная кветка», «Капелія», «Канёк-гарбунок» — былі першымі спектаклямі, пастаўленымі ў 30-х гадах маладой балетнай трупай. У першых балетах было яшчэ шмат недахопаў — выяўлялася адсутнасць вопыту ў маладых артыстаў, большасць якіх прыйшла на прафесійную сцэну з самадзейнасці.

А зараз на сцэне Беларускага тэатра оперы і балета ідуць лепшыя творы харэаграфіі — балеты рускіх, савецкіх і зарубежных кампазітараў. У рэпертуары тэатра знаходзяцца ўсе балеты Чайкоўскага: «Лебядзінае возера», «Шчэлкаўчык», «Спячая прыгажуня», «Казка аб мёртвай царэўне і аб сямі багатырах» Лядава, «Сцежкаю грому» Кара-Караева і іншыя. У свой час высокую ацэнку гледачоў атрымалі беларускія нацыянальныя балеты «Салавей» і «Князь-возера».

Багаты і разнастайны рэпертуар дазваляе з усёй паўнатай раскрыць творчыя магчымасці артыстаў балетнай трупы. Пспехам у гледачоў карыстаюцца Л. Ражанава, А. Карзянкава, І. Савелье-

ва, Н. Давыдзенка, В. Крыкава, Н. Красоўскі, В. Давыдаў, Н. Шэхаў і іншыя.

Да адкрыцця тэатральнага сезона балетная трупа падрыхтавала новы спектакль, прысвечаны XXII з'езду роднай партыі, — балет «Мара», напісаны кампазітарам Я. Глебавым. Балет «Мара» — гэта першынец беларускай харэаграфіі, які расказвае аб жыцці нашых сучаснікаў. Хочацца адразу ж сказаць, што пастаноўшчык балета заслужаны артыст РСФСР А. Андрэеў здолеў стварыць запамінальны, хвалючы спектакль. У балете шмат яркіх, маляўнічых танцаў: беларускіх, паўднёваамерыканскіх, класічных, пастаўленых з багатай балетмайстарскай фантазіяй, вынаходлівасцю. Цікавае рэжысёрскае вырашэнне знойдзена балетмайстрам для раду сцэн спектакля.

Прыкметна вырасла ў балете выканаўчае майстэрства ўсяго калектыву. Сярод акцёрскіх работ вылучаецца выкананне артыстам Асядоўскім ролі Карласа. Тэмпераментам, прывабнасцю вызначаецца танец І. Савельевай, В. Давыдава, Н. Шэхава, Е. Казакова, Л. Чахоўскага. Аднак найбольшай удачай з'яўляецца работа Алы Карзянкавай, якая стварыла яркі вобраз маладой беларускай дзяўчыны-балярыны Марыі. У выкананні Карзянкавай Марыя стала сапраўднай гераіняй спектакля.

Цяжкія выпрабаванні выпалі на долю Марыі. Яшчэ ў дзяцінстве трапляе яна на чужыну, у адну з паўднёваамерыканскіх краін, дзе дзедваецца аб усім «характэ» капіталістычнага «раю».

...Сытыя, самазадаволеныя і разбэшчаныя наведвальнікі рэстаранаў здзекуюцца, смяюцца з натхнёнага танца Марыі. Ім бліжэй дзікія крыўлянні «рок-эн-рола» або «бугі-вугі». У свеце, дзе ўсё цэніцца на грошы, дзе ўсё купляецца і прадаецца, талент дзяўчыны не можа знайсці прызнання. Адзінокая, стомленая, нікому не патрэбная ідзе Марыя па вуліцах начнога горада. Але сябры Марыі, простыя людзі рабочых ускраін капіталістычнага горада не пакідаюць яе ў бядзе. Яны любяць і цэняць талент Марыі, яны дапамагаюць ёй вярнуцца на Радзіму.

Вялікіх поспехаў дабіўся савецкі балет, атрымаўшы ўсеагульнае сусветнае прызнанне. Але зараз перад дзеячамі савецкай харэаграфіі стаяць яшчэ больш ганаровыя і высакародныя задачы — паказаць на балетнай сцэне ва ўсёй велічы і прыгажосці працоўныя подзвігі савецкага народа — будаўніка камуністычнага грамадства.

А. КАЛЯДЭНКА

На здымку: сцэна з балета «Мара» ў пастаноўцы Беларускага тэатра оперы і балета.

АДНОЙЧЫ ВЕЧАРАМ...

ГІСТОРЫЯ, якую я хачу расказаць, сама па сабе невялікая, я сказаў бы, простая гісторыя.

Гутарка ідзе пра лёс адной нашай маладой работніцы, назавём яе проста Валяй. Яна не герой, не зрабіла подзвігу. Тут расказ аб праўдзе ў жыцці, аб пачуцці грамадзянскага абавязку, аб аддасці да працы і маленькай сям'і.

Аднойчы ўвечары мне давялося зайсці па справе да Валі, яна працавала на нашым участку фрэзерушчыцай. Справа ў тым, што з тыдзень назад мы яе адпусцілі ў чарговы адпачынак. І здарылася так, што Валю трэба было папрасіць вярнуцца з адпачынку.

На заводзе былі напружаныя дні. Мы рыхтаваліся да выпуску новага, больш удасканаленага трактара. Наш участак у ліку іншых павінен забяспечыць цэхі неабходным інструментам. Тэрміны жорсткія, а людзей не хапала. Валя ў нас працавала на станку, на які іншага чалавека пакуль не паставіш. Справа тут не толькі ў незаменнасці. Замяніць можна было б. Але вось неабходнай аддачы ў выпуску інструмента з улікам тэрмінаў яго вырабу мы не забяспечылі б.

Адным словам, Валю трэба было адклікаць на работу, і калі я пастукаўся да яе ў той вечар, адкрыта кажучы, зрабіў гэта супраць свайго жадання.

«Адпусцілі чалавека адпачываць, а цяпер на табе, адклікай», — крыўдаваў я на сябе.

Дзверы мне адчыніла пяцігадовая дачушка Валі, Святланка.

— Вы да мамы? — адразу запытала яна.

— Так, да мамы, — адказаў я, з цікавасцю разглядаючы дзяўчынку, яе бялявую галоўку, светла-блакітныя вочы, якія смела, нават, як мне здалося, дзёрзка глядзелі на мяне.

— Мама! — крыкнула Святлана, — да цябе дзядзя...

— Праходзьце, — прапанавала яна і яе беленькі тварык засвяціўся ў сарамлівай усмешцы.

Я прайшоў у пакой, дзе ля стала за прыгатаваннем вячэры стаяла Валянціна Андрэеўна. Яна ветліва сустрэла мяне і тут жа прапанавала крэсла.

— Вось добра, што прыйшлі, — крыху бянтэжачыся, сказала яна, — якраз на вячэру.

Я падзякаваў за запрашэнне і сказаў, што па справе. Але яна махнула рукой і, падсоўваючы мне кубак з чаем, адказала:

— Дзякаваць будзеце потым, бярыце вось мною спечаны пірог і ежце, а потым аб справе...

...Жыла яна адна, са сваёй адзінай дачушкай Святланай. Ёй яшчэ не было трыццаці гадоў, і адзінаццаць з іх яна прапрацавала на нашым заводзе. Калісьці Валя выйшла замуж. Я добра ведаў яе мужа. Ён працаваў у нашым жа цэху тэхнікам, шмат працаваў, быў вельмі добрым рацыяналізатарам і нямаў ўклаў сваёй працы ў любімую справу па далейшаму ўдасканаленню новых відаў рэжучага інструмента.

Але цяжкая невылечная хвароба надоўга прыкавала яго да пасцелі і яго не стала. Валя засталася адна са сваёй тады яшчэ двухгадовай Святланкай. Нялёгка было жанчыне перанесці страту блізкага чалавека. Мы як маглі суцшалі яе.

Ішоў час. Святланка расла, і, як усе дзеці, усё часцей і часцей гаварыла маці:

— Ва ўсіх дзяўчынак ёсць таты... а ў мяне няма...

Што яна магла адказаць дачцэ? Кладучыся спаць і ўкладваючы дзяўчынку, яна зрэдку змахвала слязу.

«Няўжо так усё жыццё адной?» — не раз пытала ў сябе.

Але вось аднойчы мы ўбачылі Валянціну іншай. Здавалася, нават станок спяваў пад яе рукамі. Што гэта магло азначаць? І хутка даведаліся.

— Павіншуйце мяне, у Святланкі ёсць бацька... — сказала яна.

Мы бачылі, як няпэгка ёй было ўвесь гэты час адной з дачкой, верылі, што Валя яшчэ наладзіць сваё жыццё... І калі даведаліся ад яе, што яна выйшла замуж, шчыра ўзрадаваліся.

Валю нібы хто падмяніў, нібы хто прыбавіў ёй сіл, энергіі. Яна часта жартавала, смяялася, расказваючы пра тое, як Святланка хутка прывыкла да айчыма, як яны з бацькам хадзілі ў кінатэатр, як яна не адыходзіць ад бацькі...

— Ну, здаецца, Валя знайшла добрага чалавека, — гаварылі работніцы, радуючыся за свайго таварыша.

Мінула месяцаў восем... і раптам мы даведваемся, што Валя са Святланай зноў адны. Што ж здарылася? Чаму так адбылося? Мы спрабавалі размаўляць пра гэта з Валей.

— Сама вінавата, — рэзка, змяніўшымся голасам адказвала яна на асцярожныя пытанні нашых работніц.

Але што ж адбылося ў яе ў сям'і, Валя так і не раскажала. Працавала яна па-ранейшаму добра, але адчувалася, што чалавек носіць гора ў сэрцы і не хоча расказаць аб ім, лічачы, што так лепш, так трэба.

Прайшоў яшчэ нейкі час. Здавалася, гора Валіна пачало згладжвацца. Вось тады яна і пайшла ў свой чарговы адпачынак.

...Мы пілі чай і перакідваліся агульнымі фразамі. «Як справы ў вас?» — пыталася яна, я адказваў, яна зноў пыталася: «Што новага, як працуюць дзяўчаты?» і я таксама каротка расказваў пра ўсё, што яе хвалявала і чым яна цікавілася.

Святлана сядзела тут жа побач з намі і моўчкі разглядала мяне, не перашкаджаючы нашай гутарцы.

Калі я, нарэшце, перайшоў да галоўнага, дзеля чаго, уласна, прыйшоў і запытаў у Валянціны, ці можа яна заўтра вярнуцца на работу, яна адказала:

— І вы яшчэ сумняецеся?.. Вядома, я адчуваю сябе там, на ўчастку, значна лягчэй, спакайней... Вядома, прыйду...

І тут жа дадала:

— Лепш бы і не ішла ў адпачынак...

— Ну што вы, — запярэчыў я, — трэба было адпачыць, ды вось, бачыце, давалося зноў адклікаць...

— Вось і добра, і я рада гэтаму, — весела сказала яна.

Святлана адышла ад стала і занялася цацкамі, а мне ўвесь час карцела запытаць у Валі, што ж адбылося, але ў прысутнасці Святланкі я не адважваўся зрабіць гэта. Яна, нібы здагадваючыся пра мой намер, вывела Святлану ў другі пакой, штосьці шэпчаўчы ёй на вуха.

Вярнуўшыся, яна запытала:

— На якую змену выходзіць заўтра?

— На першую, — адказаў я і тут жа папрасіў яе зноў сесці. Яна прысела.

— Раскажыце, Валянціна Андрэеўна, што ж адбылося паміж вамі і вашым мужам? — нарэшце, адважыўся я.

Яна адразу засмуцілася, схіліла галаву, а потым, проста зірнуўшы на мяне ў вочы, адказала:

— Памылілася ў чалавеку... Сама вінавата... вось і ўсё.

— Вы не хочаце расказаць?

— Чаму?.. Можна, толькі наўрад ці будзе вам прыемна слухаць гэта.

— Я запытаў не дзеля прыемнасці, а для таго, каб... ну... можа быць дапамагчы ў чым-небудзь трэба, параіць, бо я старэй за вас, ведаю, што ў жыцці ўсё можа быць, мы ж даўно ведаем вас і ваш лёс для нас не абыякавы...

Яна памаўчала з мінуту, а потым пачала:

— Вы ведаеце, вядома, як мы жылі з першым мужам, лепшага і жадаць не трэба... Жыць бы ды радавацца, абодва працавалі, дастатак быў. Святланка, зразумела, яго не памятае. Яна палюбіла і прывязалася да чалавека, з якім я звязала свой лёс, і на маё няшчасце, няўдачна.

Чалавек гэты спадабаўся, і мне здавалася, што ён замяніць Святлане бацьку. Ён прыходзіў сюды, гуляў з дачкой, прыносіў ёй цацкі. Вы самі разумееце, што дзіця хутка асвойваецца і прывыкае да новага чалавека. Мне прыемна было глядзець на іх, як яны жартавалі, гулялі, а аднойчы Святлана ўзяла ды і сказала пры ім: «Мама, гэта наш тата, так?»

...Зараз я лаю сябе за тое, што слепа даверылася гэтаму чалавеку, які так жорстка і подла абышоўся са мной і маім дзіцем. Але тады, тады я так верыла яму. Ну дык вось, слухайце далей... Зажылі мы добра. Адным словам, у нас быў дастатак ва ўсім. Але не прайшло і трох месяцаў як я пачала заўважаць, што Мікалай неяк змяніўся. Са Святланкай ужо не гуляў, хоць яна з нецярплівасцю штодзённа чакала яго з работы. Спачатку ён гаварыў ёй, што стаміўся і што яму не да гульні з ёй, а потым з'яўляўся падпіўшы, зусім не падыходзіў да яе і, хутка распранаючыся, моўчкі клаўся спаць.

Я пачала хвалявацца, балюча зрабілася ў мяне на душы, і я, выбраўшы час, аднойчы стала гаварыць яму пра тое, што ён змяніўся, і каб пакінуў выпіваць.

Ён моўчкі і неяк, як мне здалося, абыякава выслухаў тое, аб чым я прасіла яго, і таксама моўчкі ківаў галавой

у знак згоды з тым, пра што я яму гаварыла.

Але выпіўкі пачалі паўтарацца, а праз некаторы час пасля нашай з ім размовы ён прыйшоў вельмі п'яны і, гледзячы на мяне мутнымі вачыма, кінуў на стол распячанае пісьмо. Я прачытала і жахнулася... Пісьмо было ад жонкі. Яна жыла з двума дзецьмі дзесьці на Урале і пісала пра тое, што яму трэба вярнуцца дадому, да дзяцей... Не дачытаўшы пісьма да канца, я расплакалася. Мне было вельмі балюча, я ж верыла ў гэтага чалавека. Мне здавалася, што ён сумленна прыйшоў у маю сям'ю, сумленна прывязаўся да майго дзіцяці, і не

думала пра тое, што ён будзе такім нягоднікам.

Так, іменна нягоднікам. Ён ашукаў мяне і ашукаў тую, што яго чакала... там, на Урале. Я не трымала яго. Я не магла больш яго бачыць...

Расказ Валі не мог не разварушыць маю душу. Як мы ў сябе ў рабочым калектыве маглі прагледзець такога Мікалая. Дзе ён цяпер — гэты подлы чалавек, якую новую ахвяру знайшоў?

...На наступны дзень Валя, як і абяцала, выйшла на работу. Спраў у яе накіпілася шмат. Яна старалася жартаваць, смялася з работнікамі, хоць ад мяне

не схаваўся смутак, які затаіўся дзесьці ў вачах жанчыны.

«Нічога, — думаў я, — пройдзе, у працы ўсё забываецца»...

Нядаўна я паведаміў ёй, што яна выканала за 1961 год дзве гадавыя нормы і што цяпер працуе ў лік 1963 года...

Пра тое, што яна мне расказала ў той вечар, мы не забылі.

Я веру, у Валі будзе ўсё добра. І яна верыць у гэта.

Аляксандр КАЗЛОЎ,
майстар Мінскага трактарнага
завода.

У С Е В У Ч А Ц Ц А

...Закончан рабочы дзень. На горад непрыкметна апускаецца змрок. Да ярка асветленага будынка на ўскраіне Мар'інай Горкі групамі падыходзяць навучэнцы школы рабочай моладзі. Ідуць рабочыя ільнозавода, птушкакабіната, рабочыя саўгаса «Індустрыя», калгаснікі прыгарадных сельгасарцелей «Авангард» і імя Калініна... Тут і там чуваць маладыя галасы, вясёлы смех.

І вось да школы падыходзяць яшчэ трое.

— Ну, сям'я Дашкевічаў прыйшла ў поўным складзе, можна пачынаць заняткі, — жартам заўважае хтосьці.

Сям'я Дашкевічаў — гэта Эдуард Вікенцьевіч Дашкевіч — начальнік цэха прамкамбіната, яго жонка Браніслава Мацвееўна — работнік аддзялення сувязі і іх сын Эдуард — Эдуард-малодшы называюць яго ў школе.

Звініць званок. Дашкевічы садзяцца за парты ў 9 класе «Б». Пачынаецца ўрок геаметрыі.

...Закончылі Эдуард Вікенцьевіч з жонкай сямігодку, але далей вучыцца перашкодзіла вайна. А пазней неяк ужо стала ў школу ісці нязручна. Нарадзіліся і пайшлі вучыцца дзеці...

Але прачытаў аднойчы Эдуард Вікенцьевіч выступленне М. С. Хрушчова на XIII з'ездзе камсамола і задумаўся пра вучобу. Таварыш Хрушчоў гаварыў, што ў наш век атамных электрастанцый і заваёвы космасу, у век аўтаматыкі ўсе рабочыя і работніцы, усе калгаснікі і калгасніцы павінны мець сярэдняю адукацыю.

Доўга ў той вечар сядзелі яны з жонкай і гаварылі на конт вучобы.

— А што мы старыя, ці што, — сказала Браніслава, — вучыцца ніколі не позна, ідзем у вячэрнюю школу.

На тым і вырашылі. А тут яшчэ сын закончыў сямігодку і паступіў працаваць. Трэба і яму далей вучыцца.

ца. Дык усе яны ўтраіх і пайшлі летась у вячэрнюю школу, закончылі 8-ы клас, а цяпер вось вучацца ў 9-м.

Цяжка спачатку давалася старэйшым Дашкевічам. Амаль дваццаць год не сядзелі яны за партай. Але цяжкасцей не спалохаліся. Яны больш, чым іншыя, займаліся дома, уважліва слухалі тлумачэнні настаўнікаў, не сароміліся высвятляць няясныя пытанні.

— Нас трое вучыцца, — гаворыць Браніслава Мацвееўна, — а гэта таксама дапамагае. Калі хто-небудзь не разбіраецца ў матэрыяле, іншыя прыходзяць на дапамогу. Так мы і вучымся.

Раней за ўсіх прыходзіць з работы малодшы Дашкевіч. Да прыходу бацькоў ён паспявае падрыхтаваць частку ўрокаў. Тады ён выступае ў ролі кансультанта для старэйшых. Але часам яго кансультуюць старэйшыя. Тут дапамагае іх жыццёвы вопыт.

Апрача дарослых, у сям'і вучацца і дзеці. Галя — у 5 класе. Яна займаецца і ў дзіцячай музычнай школе па класу баяна. Малодшая Люда вучыцца ў 3-м класе. Старая бабуля

Ядвіга Вікенцьеўна ў курсе ўсіх навучальных спраў сям'і. Раніцой яна праводзіць у школу Люду і Галю. За імі ідуць на работу старэйшыя. Пасля школы бабуля правярае, як унучкі рыхтуюць хатнія заданні. Не паспявае Галя пайсці ў музычную школу, як прыходзяць старэйшыя і таксама ўжо спяшаюцца ў школу. Шмат спраў па дому ў бабулі. Яна не скардзіцца, наадварот, яна задаволена, што ўся сям'я вучыцца.

— У маёй маладосці такога не было, каб уся сям'я вучылася ў школе, — гаворыць яна.

Бабуля цікавіцца вучобай старэйшых і часта гаворыць ім паўжартам, паўсур'ёзна:

— Глядзіце, добра рыхтуйцеся, а то застанецеся на другі год.

— Нам нельга дрэнна вучыцца, — адказвае Браніслава Мацвееўна, — што тады дзеці скажуць?

І старэйшыя Дашкевічы схіляюць галовы над падручнікамі, падоўгу засяджваюцца над сшыткамі і па паспяховасці амаль не ўступаюць дзецям.

В. АРЛОЎ,
настаўнік.

Калі тата вучыцца ў вячэрняй школе.

Фота
М. Чарняўскага.

БАЦЬКОЎ ТАКСАМА ТРЭБА ВЫХОЎВАЦЬ...

Малюнкі А. Волкава

Ольга Осіпаўна Грыгор'ева — настаўніца-пенсіянерка. Сорак гадоў жыцця аддала яна дзецям і школе. Аднак і цяпер, развітаўшыся са школай, Ольга Осіпаўна ўвесь час акружана дзецьмі. Яна іх дарадца, яны — яе маленькія сябры... Таму так многа назіранняў у старой настаўніцы, таму такое шчырае жаданне ў яе і сёння — вучыць і выходзіць дзяцей. І не толькі дзяцей...

ВЫХАВАННЕ дзяцей — вельмі вялікая і важная справа. Мы часта паўтараем: «Трэба выходзіць дзяцей». А ці задаём мы сабе пытанне, як мы гэта робім самі?

Жыве са мной па суседству адна сям'я. У іх першакласніца дачка Валя. Адночы мне трэба было зайсці да другой суседкі, падыходжу і бачу Валю ля дзвярэй гэтай кватэры.

Пытаю:

— Валечка, чаго ты стаіш пад дзвярыма?

— Цішэй! — шэпча Валя. — Вы нікому толькі не кажыце. Мяне мама паслала падслухаць, што Ніна Паўлаўна на яе гаворыць: яны ўчора пасварыліся.

Я ўзяла Валю за руку, і мы выйшлі на двор. Я ёй кажу:

— Валя, падслухаўшы сорама, а, апрача таго, Ніна Паўлаўна ніколі ні аб кім дрэннага не гаворыць.

— Што ж я маме скажу? — запытала Валя і заплакала.

— Я з табой пайду да тваёй мамы. Не бойся, мама не будзе крыўдзіцца: мама пажартавала, а я маме скажу, што Ніна Паўлаўна пра яе гаворыць заўсёды добрае.

Мы пайшлі. На парозе нас сустрэла Валіна мама. Яна глядзела на нас неяк дзіўна. Я сказала: «Вы Валю адпусціце пагуляць, а я з вамі пагутару». Маці дазволіла Валі ісці. Валя, адыходзячы, крыкнула:

— Мамачка, Ніна Паўлаўна пра цябе гаворыць толькі ўсё добрае!

І пабегла. Надышло няёмкае маўчанне.

— Прабачце мне. Дазвольце пагаварыць з вамі па-сяброўску.

— Калі ласка, — адказала маці Валі.

— Жадаючы вашай дачцы добра ў яе будучым жыцці, прашу вас, не пасылайце дзіця падслухаваць, не ўмешвайце ў справы дарослых. Вы ж разумееце самі, на што штурхаеце дзяўчынку ў будучым.

Маці ў апраўданне гаворыць:

— Ніна Паўлаўна настаўніца і яна прыдзіраецца да Валі. Вось я і хацела даведацца, што яна гаворыць дома пра нас...

— Хіба вы не можаце зразумець, што ад гэтага церпіце толькі вы і ваша дзіця. Валя на ўроку не будзе слухаць выкладання настаўніцы, а будзе шукаць выпадку, каб замарадаваць штосьці аб ёй, наплеткарыць.

У дзённіку вучня Д. чытаю подпіс бацькі: «Вы вінаваты, што сын не займаецца: дрэнна вучыце».

Як жа не сорама бацьку пісаць у дзённіку падобныя рэчы? Вы хочаце паспяховасці ад сына? Такім спосабам вы яе не даможацеся: ваш сын завучыўшы вашы фразы ў дзённіку і ідзе ў школу з хідай усмешкай. «Вось тата даў настаўніку!» А тата ж «даў» не настаўніку, а сабе і свайму сыну. Куды прасцей і тактоўней было б пайсці бацьку ў школу самому. Пайсці і пра ўсё пагутарыць з настаўнікам, параіцца з ім аб паводзінах і паспяховасці яго сына. А потым дома сур'ёзна пагаварыць пра ўсё з сынам. Гэта было б і разумна і ад гэтага была б карысць і малому і бацьку. А так наўрад ці бацька пасля таго, чаму ён вучыць

сына, можа разлічваць на яго павагу і да сябе. Бестактоўнасць і грубасць бацькі — вось той першы прыклад, які бачыць сын дома, у сям'і.

Маленькі Саша п'е чай, яму 4 гады. Мама з татам разважаюць.

— Дзіўлюся, як Пётр Пятровіч мог ажаніцца з гэтай качаргой Кацяй. Я з мяшком бы золата яе не ўзяў бы.

Жонка самазадаволеная смяецца. Саша быў заняты чаем. Але вось мінула дні два. Пётр Пятровіч з Кацяй зайшлі ў дом бацькоў Сашы. Бацькі іх сустрэлі ветліва. Селі. Пачалі весці размову пра тое, пра

вырасце, і горкі асядак застаецца ў яго сэрцы.

Маці месіць булкі, маленькая Таня са слязьмі ўпрошвае маці даць ёй кавалачак цеста: ёй хочацца таксама зрабіць булачку і спячы. Маці не згаджаецца: «Адчапіся ад мяне».

Дзяўчынка зайшла ў куток і горка заплакала. Я пачала даводзіць маці, што яна зрабіла няправільна. І вось яна паклікала Таню і дала ёй кавалачак цеста. Колькі было радасці ў дзяўчынке, яе вочкі заззялі, як два агеньчыкі.

Не крыўдзіце дзяцей няўважлівасцю.

Дзеці — гэта наша будучыня. І поспех выхавання залежыць ад вас, паважаныя бацькі. Выхоўваць дзяцей трэба з самага ранняга ўзросту, а не чакаць, калі яны вырастуць і «паразумеюць»... Паказвайце прыклад сваімі паводзінамі.

«Што пасееш, тое і пажнеш» — памятайце гэтую народную прыказку.

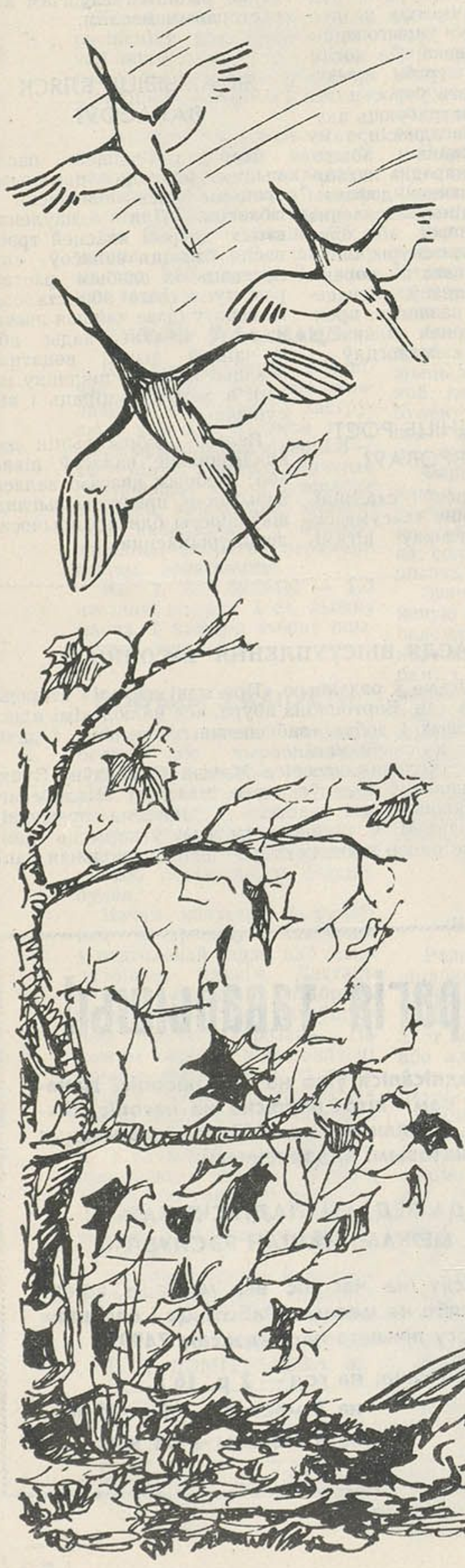
О. ГРЫГОР'ЕВА,
настаўніца-пенсіянерка.

М. Клецк.

Паўлюк ПРАНУЗА

ЗАКРУЖЫЎСЯ ЛІСТ АСЕННІ

Закружыўся ліст асенні,
Хутка прыдуць халады.
— Слухайце паведамленне,
Слухайце, лясы, сады!

Можа хто забыў пра вырай?
Пра далёкі цяжкі шлях? —
Ластаўкі шчабечуць шчыра
На гуллівых правадах.

— Мы паведамленню рады, —
Згодна ціўкаюць шпакі, —
Мы развітваемся з садам
І на поўдзень напрасткі.

Не мінула паўхвіліны,
Тэлеграму шлюць буслы:
— Дзякуем за напамінак,
Шлях прад намі не малы.

Жураўлі у дрымучым лесе
Голас падалі: — Курлы-ы.
Іх высока ў паднябессе
Крылы смела узнялі.

Вось сінічка прылятае
З ціхай засені лясной:
— Шляху добрага жадаю,
Ды вяртайцеся вясной.

А снігір гарыць, як ружа:
— Я па вас смуткую дужа!

Не спяшаючы, варона
Падышла да тэлефона:
— Кра-а. Я тут перазімую.
А нашто мяне турбуюць?

Папрасіце прабачэння
За сваё паведамленне.

А сарока-сакатуха
Здзіўлена: — што за паслуга?

Закружыўся ліст асенні,
Хутка прыдуць халады.
Добрае паведамленне
Абышло лясы, сады.

Малюнкi В. Ціхановіча

ЦЭЛЫ СТАТАК Я ГАДУЮ

Мой пярэсценькі Дружок
Любіць свежы муражок.

Не адзін ён у хляве:
Тут і Зорачка жыве.

І Лысушка і Маліна.
Стрэлачка і Журавіна.

Ім травы я не шкадую,
Цэлы статак я гадую.

Сам травы я не кашу,
Бацька косіць — я нашу.

РАСХРАБРЫЎСЯ АЛЯКСЕЙ

Расхрабрыўся Аляксей:
— Не баюся я гусей!

Добра ўсеўся на паркане:
— Хто цяпер мяне дастане?

Працягнулі шыі гусі,
Закрываў ён: — Ой, баюся!..

А гусак аж засіпеў —
Ён хлуслівых не цярпеў.

Карысныя парады

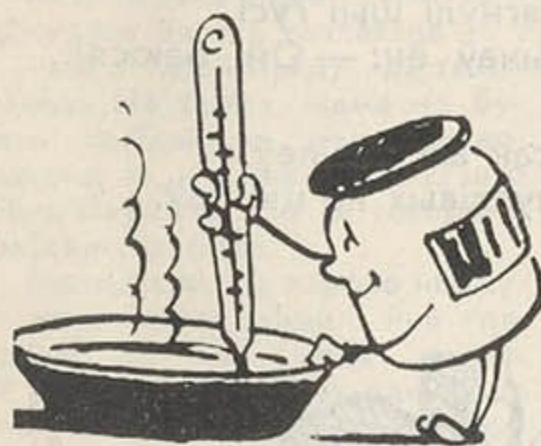
Сумкі з пластычных мас добра мыць цёплай вадой з мылам. Аднак клей, які ўжываецца пры вырабе гэтых сумак, вельмі адчувальны да вады, таму адразу ж вытрыце сумку дасуха.

* * *

Калі вы шыце на машыцы што-небудзь з вельмі тонкай тканіны (шыфону, жаржэту, крэпдэшыну), падкладзіце пад матэрыял аркуш тонкай белай паперы. Будзе зручней шыць.

* * *

Калі вам не ўдаецца адкрыць шклянкі слоік з кансервамі, патрымайце яго некалькі мінут у цёплай вадзе (накрыўкай уніз). Пасля гэтага вы лёгка адкрыце яго.

* * *

Калі ваша адзенне прамокла ад дажджу, — устрасяніце яго, пратрыце сухім шматком. Шматок убірае ў сябе вільгаць, адзенне хутка прасохне.

* * *

Калі на сукенку ўпала кропля тлушчу, пасыпце пляму соллю і старанна вытрыце яе. Соль мяняйце некалькі разоў, пакуль пляма не знікне.

* * *

Шмат сонечнага святла адймаюць фіранкі на вокнах, калі на дзень іх не рассоўваюць. Нават самыя лёгкія з іх — цюлевыя — паглынаюць каля 20% святла.

Каб скураны абутак не ціснуў, змачыце яго ўнутры спіртамі або адэкалонам і надзеньце.

РУКІ ПАВІННЫ БЫЦЬ ПРЫГОЖЫМІ!

Жанчыны выконваюць разнастайную работу на прадпрыемствах, ва ўстановах, дома. Нярэдка гэта псуе скуру рук. Што трэба рабіць, каб захаваць іх мяккасць, далікатнасць, прыгожасць?

Перш за ўсё старайцеся мыць рукі цёплай вадой з мылам. Пасля мыцця выцірайце скуру дасуха, каб паярэдзіць паяўленне трэшчын і драпін, а на ноч націрайце яе тлустым крэмам або спецыяльным саставам. Яго вы лёгка можаце прыгатаваць самі, змяшаўшы 50 г гліцэрыны з 1 ст. лыжкай адэкалону і 2 лыжкамі нашатырнага спірту. На вытворчасці, калі магчыма, карыстайцеся спецыяльнымі рукавіцамі, а прыйшоўшы дадому, націрайце рукі крэмам.

Хатнюю работу можна выконваць у гумавых пальчатках. Калі гэта чаму-небудзь нязручна, то, закончыўшы работу (асабліва пасля чысткі гародніны, маладой бульбы), апусціце рукі на 5 мінут у цёплую вадку, дадаўшы туды сталовую лыжку воцату.

А. ГУСАРАВА,
урач-касметалаг.

СРОДКІ ДЛЯ ДОГЛЯДУ ПАЗНОГЦЯЎ

Догляд пазногцяў мае не толькі гігіенічнае, але і дэкаратыўнае значэнне. Нячыстыя, неакуратныя пазногці псуецца уражанне ад самага прыгожага і шыкоўнага апранутца чалавека, як мужчыны, так і жанчыны. Неакуратныя або нячыстыя пазногці — адзнака бескультурнасці. Пазногці не абавязко-

ва фарбаваць у чырвоны колер або лакам з перламутравым адценнем. Акуратна падстрыжаныя і чыстыя пазногці — добрае ўпрыгожанне кожнага чалавека. Да догляду пазногцяў трэба прывучаць з дзіцячага ўзросту.

Пазногці патрабуюць акуратных да сябе адносін, таму што пры неахайным абыходжанні яны нярэдка захворваюць, паяўляюцца дэфекты рагавой пласціны, запаленне пазногцевага ложа або ложа сумесна з краем скуры, запаленне пазногцевага кораня або бакавых краёў, нагнаенне, урастанне пазногця, крохкасць, празмерная мяккасць або ломкасць пазногцяў і інш.

наў А і Д (прадаюцца ў аптэцы). Часам дапамагае змазванне рыбіным тлушчам або касторавым маслам.

ЯК АЖЫВІЦЬ БЛЯСК ВАЛАСОЎ?

Нярэдка валасы пасля мыцця робяцца цямнымі, трацяць бляск, мяккасць і гібкасць. Для аднаўлення гэтых добрых якасцей трэба пасля мыцця валасоў спалоскваць іх слабым раствором туалетнага або сталовага воцату (дзве чайныя лыжкі на 1/2 шклянкі вады або 1/2 чайнай лыжкі воцатнай эсенцыі на адну шклянку вады), а затым выціраць і высушваць.

Вельмі добры вынік дае апалоскванне валасоў півам або хлебным квасам: валасы набываюць прыгожы выгляд, шаўкавісты бляск і прычоска лепш трымаецца.

ЯК УЗМАЦНІЦЬ РОСТ БЕЕК І БРОВАЎ?

Росту валасоў садзейнічаюць змазванне іх сумессю масляных раствораў вітамі-

ПАСЛЯ ВЫСТУПЛЕННЯ ЧАСОПІСА

У сваім пісьме ў рэдакцыю «Пра маці забылі» старшыня жонсавета тав. Бартошкіна абуралася нялюдскімі адносінамі дарослых і добра забяспечаных сыноў і дачкі М. С. Зуйко да сваёй маці.

Пасля выступлення часопіса Марыя Сямёнаўна Зуйко была ўладкавана ў Дымаўскі дом інвалідаў Шклоўскага раёна, а народны суд І участка г. Магілёва прысудзіў з сыноў і дачкі М. С. Зуйко аліменты ў карысць дома інвалідаў, дзе цяпер жыве іх старая непрацаздольная маці.

Дарагія таварышы!

Вы падпісаліся ўжо на наш часопіс! Напамінаем Вам, што падпіска на часопіс «Работніца і сялянка» на 1962 год прымаецца ўсімі паштовымі аддзяленнямі.

ДА ВЕДАМА ПАДПІСЧЫКАЎ ЗА МЕЖАМІ НАШАЙ РЭСПУБЛІКІ.

Падпіску на часопіс вы можаце аформіць у сябе на месцы. «Работніца і сялянка» ў каталогу лічыцца пад індэксам 74995.

Падпісная цана: на год — 2 р. 16 к.

на 6 месяцаў — 1 р. 08 к.

на 3 месяцы — 54 кап.

СУП З ЖУРАВІН З МАННАЙ КАШАЙ

Зварыце на малацэ манную кашу. Выкладзіце яе на змочанае вадой блюда, астудзіце.

Перабярэце, прамыйце і расцясніце драўлянай лыжкай журавіны, заліце халоднай вадой, дадайце цукар, закіпяціце, працэдзіце і пастаўце на холад.

Нарэжце квадрацікамі астуджаную манную кашу. У кожную талерку пакладзіце па некалькі кавалачкаў кашы і заліце журавінным адварам.

На 300 г журавін 75 г маннай крупы, $\frac{1}{4}$ шклянкі малака, 150 г цукру, 5 шклянак вады.

БУЛЬБА У МАЛАЦЭ

Бульбу, звараную ў лупінах, ачысціце, нарэжце кавалачкамі, пакладзіце ў каструлю з кіпячым малаком і варыце пры слабым кіпенні 8—10 мінут. Нераспушчанае сметанковае масла змяшайце з мукой, пакладзіце маленькімі кавалачкамі ў бульбу, пасаліце, акуратна перамешваючы, пракіпяціце.

На 1 кг бульбы — 1,5 шклянкі малака, 1 ст. лыжку масла, 1 чайную лыжку пшанічнай мукі.

ГАЛУБЦЫ З КАПУСТЫ

1 вялікі качан капусты, белай або чырвонакачаннай, 1 ст. лыжка тлушчу, 2 ст. лыжкі таматнага пюрэ, $\frac{1}{2}$ шклянкі мукі, соль, $\frac{1}{2}$ шклянкі смятаны, 500 г мяснoga, грыбнoga, тварожнага або гародніннага фаршу, булён.

Качан капусты, выразаўшы качарыжку, адварыце ў падсоленай вадзе, каб лісце зрабілася мяккім. Дастань з вады капусту, разабраць на асобнае лісце і патоўшчаныя часткі абрэзаць. На кожны капустны ліст пакласці прыгатаваны фарш і згарнуць у ролік. Прыгатаваны такім чынам ролікі абсыпаць мукой, абсмажыць на патэльні з тлушчам, перакласці ў каструлю, дадаць тлушч, булён або гарачую вадку, таматнае пюрэ і 30—40 мінут тушыць. Пад канец дадаць смятану.

Галубцы можна начиняць мясным, грыбным, гароднін-

ным, тварожным або крупняным фаршам.

Мясны фарш: 500 г ялавічыны, $\frac{1}{2}$ шклянкі рысу, 1 цыбуліца, 1 ст. лыжка тлушчу, соль, перац.

Прапушчанае праз мяса-рубку мяса разбавіць булёнам, каб маса зрабілася мяккай, дадаць адвараны рыс (можна і нявараны), падсмажаную на масле цыбулю, соль, молаты перац і ўсё перамяшаць.

Сырое мяса можна замяніць вараным, а рыс — пшанічнымі, ячынкімі крупамі, панцаком або сухарамі.

Гароднінны фарш: 5 штук морквы, 3 цыбуліны, 1 яйка, $\frac{1}{2}$ шклянкі рысу, 1 ст. лыжка масла, 1 ст. лыжка мукі, соль.

Ачышчаную гародніну дробна нарэзаць, падсмажыць на масле, пасыпаць мукой, пасаліць, дадаць крыху булёну і тушыць. Астудзіўшы, дадаць паўадвараны рыс, яйка і перамяшаць.

Фарш з круп: 1 шклянка ячыннай крупы, 5 сушаных баравікоў, 1 ст. лыжка тлушчу або 70 г сала, 1 цыбуліна, соль, 50—70 г вэнджанай шынкі.

Зварыць рассыпчатую ячневую кашу, прыбавіць соль, падсмажанае сала разам з нарэзанымі адваранымі грыбамі і цыбуляй, а таксама нарэзаную кавалачкамі вэнджаную шынку (не абавязкова).

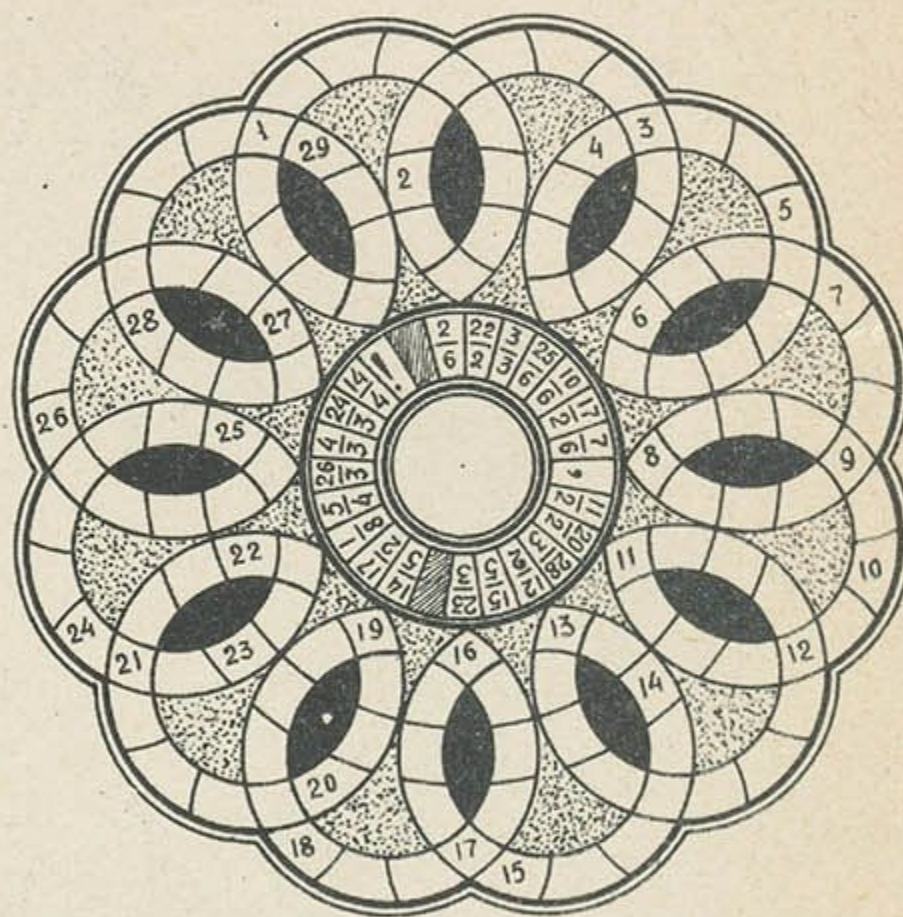
Зварыць рассыпчатую рысавую кашу, дадаць расцёрты тварог, яйка, соль, смятану, крыху цукру, перамяшаць і начиніць галубцы.

ХАЛВА

(З румынскай кухні)

Развядзіце ў паўтара шклянках вады $\frac{3}{4}$ шклянкі цукру і даведзіце сіроп да кіпення. Затым разагрэйце 2 ст. лыжкі топленага масла або алею і падсмажце на ім 4 ст. лыжкі мукі, увесь час памешваючы.

Раней прыгатаваны цукровы сіроп паступова ўлівайце ў падсмажаную муку, не здымаючы яе з невялікага агню і не спыняючы памешваць. Калі маса загусцее, выкладзіце яе ў гарачым стане лыжкай на талерку ў выглядзе шарыкаў і пасыпце цукровай пудрай.

ЧАЙНКРАСВОРД

Пры дапамозе чайнкрэсворда разгадайце зашыфраваны ў цэнтры малюнка тэкст, падставіўшы замест лічбаў літары. Першая (верхняя) лічба абазначае нумар слова, другая (ніжняя) — парадкавую літару ў слове.

1. Філасофскае вучэнне. 2. Опера Р. Пукста. 3. Месца здабывання торфу ў БССР. 4. Жывёльны свет. 5. Пушны звярок, які разводзіцца ў Беларусі. 6. Дрэва. 7. Беларускі паэт. 8. Вядомы беларускі скульптар. 9. Крупная расліна. 10. Выдатны дзеяч беларускай культуры XVI стагоддзя. 11. Рэчка на Беларусі. 12. Зборнік выбраных твораў розных аўтараў. 13. Вершаваны памер. 14. Беларускі народны танец. 15. Волат. 16. Беларускі народны паэт. 17. Сельскагаспадарчая прылада. 18. Горад у паўночнай частцы БССР. 19. П'еса У. Маякоўскага. 20. Беларускі часопіс. 21. Беларускі танец-полька. 22. Злакавая расліна. 23. Знак дзяржавы, рэспублікі. 24. Праслаўлены лётчык, Герой Савецкага Саюза. 25. Аповесць Я. Коласа. 26. Сельскагаспадарчая прафесія. 27. Горад на Прыпяці. 28. Бацькаўшчына. 29. Пляцоўка для ўзлёту лятальных апаратаў.

Склалі Тамара і Рыгор ЯКУШЫ.

На вокладцы: майстар участка мантажу радыёлы «Беларусь-59» дэлегат XXII з'езду КПСС Ганна Канстанцінаўна Грыневіч.

Фота М. Мінковіча.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 15362.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

Падпісана да друку 4/XI 61 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 к. Дадавак — выкрайка.

Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 208.898 экз. Зак. 726.

Моды

1. Сукенка з баваўнянага сатыну, адразная па таліі, з поясам. Адкладны каўнер і манжэты ўпрыгожаны светлай аддзелачнай тканінай і касой бейкай з тканіны сукенкі. Спераду вялікія накладныя кішэні, выкраеныя з падоўжным размяшчэннем рысунка тканіны. Ззаду спадніцы нізка застрочана аднабаковая складка. Рэкамендуецца ў размерах 48—56.

2. Прыгожая сукенка з шарсцяной тканіны, ўпрыгожаная вялікім гафрыраваным каўняром. Падоўжаны, паўпрылягаючы ліф настрочаны на спадніцу шырокай складкай. Рэкамендуецца ў размерах 48—54.

3. Сукенка з набіўной шоўкавай тканіны—«крэп-маракен», паўпрылягаючай формы. Верхняя частка сукенкі настрочана на ніжнюю шырокай складкай. Адкладны каўнер, край борта і ніз верхняй часткі сукенкі аздоблены кантам гарманіруючага тону. Для вытаткі спераду ўшыты вузенькія паяскі. Сукенка аздоблена двума гузікамі. Рэкамендуецца ў размерах 48—56.

4. Дзмісезоннае паліто з драпу, прамога пакою. Адкладны каўнер аздоблен футрам «каракульчы». Для рэльефнай лініі на полачках апрацавана кішэня. У цэнтры спінкі шоў. Рэкамендуецца ў размерах 52—56.

5. Прыгожая блузка з натуральнага шоўку. Фігурны каўнер аздоблен вышыўкай. Рэкамендуецца ў размерах 48—56.